

ความงามจากร่องรอยของอดีต

BEAUTY FROM THE TRACES OF THE PAST

ปานทิพย์ พัฒรชนม์

ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน

ประจำปีงบประมาณ 2564

ลิขสิทธิ์สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

BEAUTY FROM THE TRACES OF THE PAST

PARNTHIP PHATTARACHON

FUNDED CREATION BY BUNDITPATANASILPA INSTITUTE

BUDGET YEAR 2021

COPYRIGHT OF BUNDITPATANASILPA INSTITUTE

คำนำ

เอกสารโครงการการวิจัยและงานสร้างสรรค์เรื่อง“ความงามจากร่องรอยของอดีต”เล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรายงานการวิจัยและงานสร้างสรรค์ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ทั้งนี้รายงานการวิจัยและงานสร้างสรรค์เรื่อง“ความงามจากร่องรอยของอดีต”เล่มนี้ผ่านการทำงานจากแนวความคิด กระบวนการสร้างสรรค์ และการวิเคราะห์ เพื่อเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำวิจัย นำมาปรับปรุงแก้ไขปัญหาภายในงานสร้างสรรค์ เพื่อบรรลุจุดประสงค์ที่ได้วางไว้.

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณคณะกรรมการพิจารณาการวิจัยและงานสร้างสรรค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่ได้พิจารณาเปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าได้วิจัยและสร้างสรรค์ผลงานให้พัฒนาองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้เพิ่มเติมมากยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณครูอาจารย์ทุกท่านที่กรุณาให้การสนับสนุนทั้งอุปกรณ์และคำแนะนำ การแก้ปัญหาด้วยเทคนิควิธีการเฉพาะทาง รวมไปถึงบรมครูช่างไทยที่ได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาในศิลปกรรมไทยให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และสืบสานอนุรักษ์ไว้ ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารประกอบการวิจัยสร้างสรรค์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจ นักเรียน นักศึกษาและบุคคลทั่วไปไม่มากนักน้อย และยิ่งไปกว่านั้นการวิจัยงานสร้างสรรค์นี้เป็นประโยชน์ต่อตัวข้าพเจ้าเองรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องในการทำวิจัยงานสร้างสรรค์ เพื่อให้นำไปพัฒนาดตนเอง และผู้อื่นต่อไป

ป่านทิพย์ พัฒรชนม์

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยและงานสร้างสรรค์ “ความงามจากร่องรอยของอดีต”

ผู้วิจัยและสร้างสรรค์

นางสาวปณทิพย์ พัฒรชนม์

การวิจัยและงานสร้างสรรค์ในหัวข้อ “ความงามจากร่องรอยของอดีต” ภาพจิตรกรรมฝาผนังและลายรดน้ำที่ลบล้างไปตามกาลเวลานั้น ข้าพเจ้ามองเห็นความงามจากร่องรอยที่ยังมีสีชั้นแรกแบบบางๆ การหลุดร่อนของชั้นปูนจากชั้นแรกไปจนถึงชั้นเขียนสี ยังคงเหลือรูปทรงของเส้น สี และภาพเพียงบางส่วนให้ได้เห็นกัน ในปัจจุบัน แม้ไม่มีความสมบูรณ์ในเนื้อหาและเรื่องราว แต่กาลเวลาก็ได้ทิ้งร่องรอยของความงามนี้ไว้ สร้างความประทับใจและเป็นที่มาของแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานของข้าพเจ้า ด้วยว่าผลงานสร้างสรรค์ที่ผ่านมา ข้าพเจ้าได้ใช้เทคนิคการเขียนสีฝุ่นบนพื้นดินสอพองในรูปแบบของจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ซึ่งการวิจัยและสร้างสรรค์ผลงานนี้ ข้าพเจ้ามีความสนใจเทคนิควิธีการที่ต่างไปจากเดิม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความงามที่เกิดจากร่องรอยของภาพจิตรกรรมฝาผนังและลายรดน้ำที่ลบล้างและหลงเหลือร่องรอยเพียงบางส่วน นำมาพัฒนาแนวความคิด เป็นที่มาในการนำเสนอผลงานวิจัยสร้างสรรค์ในรูปแบบเทคนิคลายรดน้ำ ด้วยการทำพื้นรักสมุกชุดนี้

การวิจัยผลงานสร้างสรรค์ในเอกสารเล่มนี้ จากที่มาของแนวความคิดและแรงบันดาลใจในการศึกษาค้นคว้าเทคนิควิธีการ กระบวนการ การเขียนลายรดน้ำบนพื้นรักสมุก นำมาซึ่งการสร้างสรรค์ผลงาน ได้เรียนรู้วิเคราะห์กระบวนการ ขั้นตอนการทำงาน และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้เห็นความสำคัญและคุณค่าในงานจิตรกรรมไทย ความงดงามที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และทิ้งไว้ให้คนรุ่นหลังนั้น เป็นสิ่งที่เราคนไทยต้องช่วยกันอนุรักษ์และสืบสานไว้เพื่ออารยธรรมของชาติบ้านเมืองต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานวิจัยสร้างสรรค์ชุดนี้จะเกิดประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจนักเรียน นักศึกษาที่ค้นคว้าหาข้อมูลได้เข้าใจถึงแนวความคิด กระบวนการวิจัยและวิธีสร้างสรรค์ผลงานในทุกขั้นตอน เพื่อเป็นประโยชน์และพัฒนาผลงานสร้างสรรค์การวิจัยต่อไป

คำสำคัญ : ร่องรอย/รักสมุก

Abstract

Researcher and creative work “ **BEAUTY FROM THE TRACES OF THE PAST** ”

Researcher and author

Ms. Parnthip Pattarachon

Research and creative work on the topic "Beauty from the traces of the past", the murals and Thai lacquerware that have faded over time in only a layer of paint and traces of some of the paintings are left to be seen today. Even if it's not complete in the story, time has left its mark on this beauty for future generations to learn and study. It is the origin of the idea of creating my works. In my past creations, I have used the technique of painting tempera on white clay filler in the style of contemporary Thai painting. In this creative research, I am interested in experimenting with different techniques to develop a body of knowledge in creative work. Therefore, it is the source of inspiration to study Thai lacquerware on the Thai lacquerware coat. The objective is to study the process of making a primer coat called "Rak samuk" which is used for my own unique creative works.

I have experienced the creative works in this document from the origin of the idea and gained inspiration for studying and researching techniques, methods, processes of Thai lacquerware on Rak samuk layer. Lead to the creation of works in a unique style, learning to analyze the process workflow, solving problems that arise in the work and saw the importance of conservation.

I sincerely hope that this series of the entire creative research results will be useful to those who are interested and students who research information to understand the concept, research process and creative approach at every steps for the benefit and further development of research creativity.

Keywords : Traces/RaK samuk

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง-จ
สารบัญภาพ	ฉ-ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการสร้างสรรค์	2-3
1.2 วัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์	3
1.3 ความมุ่งหมายในการวิจัยสร้างสรรค์	3-4
1.4 ขอบเขตในการสร้างสรรค์	4
1.5 ขั้นตอนในการสร้างสรรค์	4
1.6 วรรณกรรม งานวิจัย / งานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)	4
1.7 ระเบียบวิธีวิจัย / การสร้างสรรค์	5
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์	6
2.1 ที่มาของความบันเทิงใจและแรงบันดาลใจ	6-8
2.2 อิทธิพลที่ได้จากงานศิลปกรรม	9-12
บทที่ 3 กระบวนการวิจัยและการสร้างสรรค์	13
3.1 การหาข้อมูลและรวบรวมข้อมูล	13
3.2 ขั้นตอนการประมวลความคิด	13
3.3 ขั้นตอนการสร้างภาพร่าง	13
3.4 ขั้นตอนการปฏิบัติงาน	13-14
3.5 ขั้นตอนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล	14-17

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
3.6 ขั้นตอนการประมวลความคิด	17-18
3.7 ขั้นตอนการสร้างภาพร่าง	18-21
3.8 ขั้นตอนการปฏิบัติงาน	22-40
บทที่ 4 การวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์	41
4.1 การวิเคราะห์ผลงานโดยรวม	41
4.2 วิเคราะห์ทัศนธาตุ	41-47
4.3 ภาพผลงานขั้นที่	48
4.4 ภาพผลงานขั้นที่	49
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	50
บรรณานุกรม	51
ประวัติผู้วิจัยและสร้างสรรค์	52-54
ภาคผนวก	55

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า	
2.1	ข้อมูลที่มาของการสร้างสรรค์	6
2.2	การทำร่องพื้นในผลงานสร้างสรรค์	7
2.3	ผลงานสร้างสรรค์ด้วยเทคนิคการทำร่องพื้นจากดินสอพอง	7
2.4	จิตรกรรมฝาผนัง	9
2.5	ลายรดน้ำที่หลุดร่อน	10
2.6	ลายรดน้ำที่หลุดร่อน	10
2.7	ลายรดน้ำที่หลุดร่อน	11
2.8	ลายรดน้ำที่หลุดร่อน	11
2.9	บานประตูลงรักปิดทอง	12
2.10	บานประตูลงรักปิดทอง	12
2.11	บานประตูลงรักปิดทอง	12
2.12	บานประตูลงรักปิดทอง	12
3.13	ลายรดน้ำที่หลุดร่อน	15
3.14	ลายรดน้ำที่หลุดร่อน	15
3.15	ลายรดน้ำที่หลุดร่อน	15
3.16	บานประตูลงรักปิดทอง	16
3.17	บานประตูลงรักปิดทอง	16
3.18	บานประตูลงรักปิดทอง	16
3.19	บานประตูลงรักปิดทอง	16
3.20	บานประตูลงรักปิดทอง	17
3.21	บานประตูลงรักปิดทอง	17
3.22	ผลงานอาจารย์จันทนา แจ่มทิม	17

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3.23 ผลงานอาจารย์จันทนา แจ่มทิม	18
3.24 ผลงานอาจารย์จันทนา แจ่มทิม	18
3.25 ภาพต้นแบบ	20
3.26 ภาพต้นแบบ	20
3.27 กระดาษไขปรุลาย	20
3.28 กระดาษไขปรุลาย	20
3.29 กระดาษไขปรุลาย	21
3.30 กระดาษไขปรุลาย	21
3.31 กระดาษไขปรุลาย	21
3.32 อุปกรณ์ “รักสมุก”	22
3.33 ไม้อัด, ยางรัก, สมุกกะลาเผา, น้ำมันสน	22
3.34 อุปกรณ์นำยาหารดาล	23
3.35 ฝักส้มป่อย	23
3.36 กาวกระถิน	23
3.37 ดินสอพอง	23
3.38 ผงหรดาล	23
3.39 กระดาษไข	24
3.40 ลูกประคบ	24
3.41 ผ้ามองตาอูร์	24
3.42 ยางรัก	24
3.43 ทายางรักบนพื้นไม้กระดาน	24
3.44 ทายางรักบนพื้นไม้กระดาน	24
3.45 ทายางรักบนพื้นไม้กระดาน	24

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3.46 ทายางรักบนพื้นไม้กระดาน	25
3.47 ทายางรักบนพื้นไม้กระดาน	25
3.48 ทายางรักบนพื้นไม้กระดาน	26
3.49 การบ่มรัก	26
3.50 การกรองสมุก	27
3.51 สมุกหยาบ , สมุกปานกลาง ,สมุกละเอียด	27
3.52 การผสมรักสมุก	28
3.53 การผสมรักสมุก	28
3.54 การผสมรักสมุก	28
3.55 ผสมคลุกเคล้าให้เข้ากัน	29
3.56 ทาสมุกลงบนไม้กระดาน	29
3.57 เคลือบชั้นสมุกหยาบให้เรียบเนียน	30
3.58 พื้นรักสมุก	30
3.59 สำนวความเรียบร้อยของพื้นสมุก	30
3.60 สำนวความเรียบร้อยของพื้นสมุก	30
3.61 ร่างรูปทรงบนพื้นรักสมุก	31
3.62 ลงรักสมุกชั้นสมุกอ่อน	31
3.63 ลงรักสมุกชั้นสมุกอ่อน	31
3.64 ลงรักสมุกชั้นสมุกอ่อน	32
3.65 ลงรักสมุกชั้นสมุกอ่อน	32
3.66 ประคบลายปรูด้วยดินสอพอง	32
3.67 ผงหรรดาล,ผสมกาวกระถิน,ผสมน้ำส้มป่อย	33
3.68 บด คนให้เข้ากันจนส่วนผสมทั้งหมดละลายเข้ากัน	33

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพที่	หน้า	
3.69	ขีดกระดาดด้วยดินสอพอง	34
3.70	ขีดกระดาดด้วยดินสอพอง	34
3.71	ขีดกระดาดด้วยดินสอพอง	34
3.72	ขีดกระดาดด้วยดินสอพอง	34
3.73	การเขียนหรรดล	35
3.74	การเขียนหรรดล	35
3.75	การเขียนหรรดล	35
3.76	การเขียนหรรดล	35
3.77	การเขียนหรรดล	36
3.78	การเขียนหรรดล	36
3.79	การเขียนหรรดล	36
3.80	การขีดรัก	37
3.81	การขีดรัก	37
3.82	การถอนรัก	37
3.83	การถอนรัก	37
3.84	การถอนรัก	38
3.85	การถอนรัก	38
3.86	การแปะทอง	38
3.87	การแปะทอง	39
3.88	การรดน้ำ	39
3.89	ลบลายเส้นหรรดล	40
4.90	ร่องรอยการหลุดร่อน	42
4.91	พื้น“รักสมุก”	42

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพที่	หน้า	
4.92	พื้น“รักสมุก”	42
4.93	พื้น“รักสมุก”	42
4.94	พื้น“รักสมุก”	42
4.95	พื้น“รักสมุก”	43
4.96	พื้น“รักสมุก”	43
4.97	ลวดลายจากเส้นหรีด	43
4.98	ลวดลายจากเส้นหรีด	43
4.99	รูปทรง	44
4.100	รูปทรง	44
4.101	รูปทรงตัดทอน	44
4.102	รูปทรงตัดทอน	44
4.103	ภาพเขียนหรีด	45
4.104	ภาพแปะทองเสร็จสมบูรณ์	45
4.105	สมุก	45
4.106	ภาพพื้นสมุก	46
4.107	ภาพพื้นสมุก	46
4.108	ลายรดน้ำบนพื้นรักสมุก	46
4.109	ลายรดน้ำบนพื้นรักสมุก	46
4.110	พื้นที่ว่าง	47
4.111	พื้นที่ว่าง	47
4.112	ภาพผลงานชิ้นที่ 1	48
4.113	ภาพผลงานชิ้นที่ 2	49

บทที่ 1

บทนำ

จิตรกรรมไทย เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและแหล่งความรู้โดยเฉพาะเรื่องราวจากอดีตที่สำคัญยิ่ง แสดงให้เห็นถึงความเป็นชนชาติที่มีอารยธรรมอันเก่าแก่ ยาวนาน ประโยชน์ของงานจิตรกรรมไทย นอกจากจะให้ความสำคัญในเรื่องคุณค่าของงานศิลปะแล้ว ยังมีคุณค่าในด้านอื่นๆอีกมากมายให้เราได้เรียนรู้ จิตรกรรมไทยมีเอกลักษณ์พิเศษตามลักษณะแบบไทยๆ ที่ได้สืบทอดกันมาจนเป็นประเพณี เน้นความรู้สึกรู้สึก และรูปร่างด้วยเส้นเพิ่มความงดงามด้วยสี ส่วนแสงเงา นั้นมีปรากฏให้เห็นอยู่บ้าง แต่ไม่ชัดเจนนัก จิตรกรรมไทยที่พบเห็นกันอยู่บ่อยๆ นั้นมี 3 ลักษณะ คือ

จิตรกรรมไทยลายเส้น ได้แก่ ลวดลายไทย หรือภาพไทยที่เกิดจากการขีด ขีด จารให้เกิดเป็นร่องรอยเป็นเส้นด้วยการนำเอาความงามของธรรมชาติมาดัดแปลงปรุงแต่งด้วยความคิดสร้างสรรค์ด้วยอุดมคติทางความงามที่เป็นลักษณะพิเศษแบบไทย

จิตรกรรมไทยสีเดียว บางที่เรียกกันว่า “จิตรกรรมเอกรงค์” ได้แก่ ลวดลายไทยหรือภาพไทยที่ระบายสี หรือทำให้เกิดสีเพียงสีเดียวที่เห็นได้อย่างชัดเจน คืองานประเภทภาพลายรดน้ำซึ่งเป็นการเขียนภาพปิดด้วยทองคำเปลวบนผิวยางรัก เช่น ตู้พระธรรม ลายต้นเส้า รวมไปถึงการประดับตกแต่งภายในโบสถ์ วิหาร

จิตรกรรมหลายสี หรือ “จิตรกรรมพหุรงค์” เป็นการเขียนภาพ หรือลวดลายไทยระบายสี บางครั้งก็มีการปิดทองคำเปลวประกอบ มีทั้งภาพเดี่ยว ภาพลวดลาย และประกอบกันเป็นเรื่องราวประดับบนผนัง สมุดข่อย หรือผืนผ้า อีกทั้งจิตรกรรมไทยในอดีตส่วนมากมักเขียนด้วยสีฝุ่นผสมกาว เม็ดมะขามหรือไข่ขาวบนผนังของสถาปัตยกรรมโดยเฉพาะผนังโบสถ์ วิหาร ปราสาท ราชวัง ฯลฯ จึงมักเรียกกันว่า “จิตรกรรมฝาผนัง”

จิตรกรรมฝาผนัง จิตรกรรมไทยแบบประเพณี เป็นศิลปะที่มีความประณีตสวยงาม แสดงถึงความเป็นไทย สร้างสรรค์สืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนได้ลักษณะเป็นศิลปะประจำชาติ ตามกรรมวิธีของช่างเขียนไทยแท้โบราณ นิยมเขียนด้วยสีฝุ่นซึ่งเป็นสีธรรมชาติ เนื้อหาที่เขียนมักเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ ทศชาติชาดก ไตรภูมิ วรรณคดีและชีวิตไทย พงศาวดารต่างๆ จิตรกรรมฝาผนังส่วนใหญ่นิยมเขียนประดับผนังพระอุโบสถ

ปัจจุบันภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ช่างในอดีตได้เขียนไว้ด้วยความประณีต อ่อนช้อย สวยงามนั้นถูกลบเลือนไปด้วยกาลเวลา ด้วยสภาพอากาศที่มีความชื้นสูง ภาพจิตรกรรมฝาผนังจึงหลุดร่อน เลือนรางเมื่อเวลาผ่านไปหลายร้อยปี แต่ยังมีบางส่วนที่ยังคงหลงเหลือลายเส้นและสีของช่างชั้นครูไว้ให้เราได้เห็นและศึกษากันอยู่ การบอกเล่าผ่านเรื่องราวคำสอนในพระพุทธศาสนา คติธรรม ความเชื่อ ไม่ว่าวันเวลาจะผ่านไปนานเท่าไร คุณค่าในศิลปะประจำชาติก็ไม่ได้ลดน้อยลงไปเลยแม้แต่น้อย กลับทำให้ภาพที่ยังคงหลงเหลืออยู่นั้นเกิดความงามจากร่องรอยที่ธรรมชาติได้จัดวางขึ้นมาใหม่ ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและร้อยเรียงเรื่องราวด้วยตนเอง

การผูกเรือนหลุดร่อนของผนังและชั้นสีในงานจิตรกรรมฝาผนังนั้นทำให้นักปราชญ์งานจิตรกรรมไทยในลักษณะอื่นๆที่ยังคงหลงเหลือแค่ร่องรอยแต่ยังคงคุณค่าและความงามอยู่ไม่เสื่อมคลาย คือ จิตรกรรมเอกรงค์

ประเภทภาพ “ลายรดน้ำ” เป็นงานหัตถศิลป์ชั้นสูงแขนงหนึ่งของไทย จัดอยู่ในหมวดงานช่างรัก อันเป็นสาขาหนึ่งของช่างสิบหมู่และได้รับช่วงถ่ายทอดความรู้กันมาตั้งแต่สมัยโบราณเป็นวิธีการที่ช่างไทยได้คิดทำไว้นานแล้ว

มีนักปราชญ์ผู้รู้กล่าวว่า ลายรดน้ำเป็นมูลเหตุก่อให้เกิดภาพไทยและลายไทย ขึ้นนั้น น่าจะเป็นความจริงโดยแท้ อีกทั้งยังมีการกล่าวว่าช่างเขียนที่จะเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังได้ดี จะต้องฝึกจากการเป็นช่างเขียนลายรดน้ำมาก่อน เปรียบได้ว่าลายรดน้ำนั้นก็คือพื้นฐานการวาดภาพที่มีขาวและดำหรืองานวาดเส้นนั่นเอง

ลายรดน้ำ ประกอบด้วยการลงรัก เขียนลายด้วยน้ำยาหรดาลและปิดทองรดน้ำ อาจารย์ศิลป์ พีระศรี ได้กล่าวไว้ถึงลายรดน้ำในหนังสือ ตูลายรดน้ำไว้ว่า บรรดาศิลปินยุคที่คนไทยในสมัยโบราณสร้างขึ้นไว้ มีอยู่ประเภทหนึ่ง(ส่วนมาก)ทำลวดลายเป็นภาพปิดด้วยแผ่นทองคำเปลวบนพื้นรักสีดำ งานศิลปะประเภทนี้มีความสำคัญมากสำหรับตกแต่งสิ่งของเครื่องใช้ในพระศาสนา งานช่างรักประเภทนี้เรียกว่า “ลายรดน้ำ” (หมายถึงการทำงานสำเร็จในขั้นสุดท้ายด้วยการเอาน้ำรด) ได้เจริญสูงสุดในสมัยอยุธยาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่๒๒จนถึงตอนกลางพุทธศตวรรษที่๒๓

ความปราณีและความพิถีพิถันในทุกขั้นตอนของการสร้างงานลายรดน้ำตั้งแต่การทำพื้นจนถึงการเขียนของช่างโบราณนั้น ทำให้เราพบว่าแม้จะเกิดการผุกร่อนของพื้นรักสมุก แต่ลวดลายสีทองจากแผ่นทองคำเปลวก็ยังคงเด่นชัดและคงทนไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานสักเท่าไร

สมุก หมายถึง สิ่งที่ทำขึ้นเพื่อทารองพื้นบนพื้นไม้ในขั้นแรกสุด เพื่อช่วยทำให้ผิวหน้าของพื้นที่รองรับอยู่ข้างใต้ มีคุณสมบัติดีขึ้น เฉพาะกรณีงานเขียนน้ำยาปิดทองรดน้ำ มักใช้สมุก ที่ประกอบด้วย ถ่านใบตองแห้ง ถ่านกะลามะพร้าวปั่นผสมกับ ยางรัก กวนให้เข้ากัน ทำเป็นสมุก ใช้ทาลงพื้นบนพื้นไม้ บนของเครื่องใช้ที่เป็นไม้ ไม้ไผ่ เช่นเครื่องเขิน เป็นต้น

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการสร้างสรรค์

ลายรดน้ำ เป็นงานประณีตศิลป์แขนงหนึ่งของศิลปกรรมไทยที่มีค่าสูงยิ่ง กระบวนการเขียนลายรดน้ำต้องใช้ความละเอียดพิถีพิถันทุกขั้นตอน เช่นการออกแบบ การเขียนลาย ถมลาย เช็ดรัด ปิดทอง ตลอดจนการล้างน้ำเพื่อให้เหลืออยู่เฉพาะส่วนที่เป็นตัวลาย จากกรรมวิธีทำให้เกิดลวดลายด้วยการปิดทองรดน้ำ จึงนิยมเรียกกันว่าลายรดน้ำ

งานช่างประเภทยายรดน้ำนี้เป็นงานออกแบบสร้างสรรค์ความงามอย่างหนึ่งที่ช่างเขียนไทยใช้ตกแต่งสิ่งของต่างๆโดยทำสืบทอดต่อเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย จากหลักฐานข้อความจดหมายเหตุเรื่องพระราชไมตรีระหว่างพระเจ้ากรุงสยามกับพระเจ้าแผ่นดินจีน ในสมัยพ่อขุนรามคำแหง และการลงรักปิดทองศิลปกรรม เช่นพระพุทธรูป และเครื่องไม้แกะสลัก เป็นต้น.

สมัยอยุธยาลายรดน้ำยังทำสืบต่อมา ดังปรากฏข้อความที่กล่าวถึงในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ(พ.ศ. ๑๙๙๑-๒๐๓๑) หลังจากนั้นยังได้พบหลักฐานทั้งที่เป็นตัวงาน และที่เป็นข้อความกล่าวถึง

อีกหลายแห่งทั้งได้มีการทำต่อเนื่องมาอีกในสมัยรัตนโกสินทร์ การตกแต่งด้วยลายรดน้ำนี้ใช้เขียนประดับทั้งในงานสถาปัตยกรรม เช่น เสา บานประตู บานหน้าต่าง และใช้ตกแต่งสิ่งของเครื่องใช้ชีวิตประจำวันของราชสำนัก เช่น หีบ โตก ตะลุ่ม พาน สิ่งของเครื่องใช้ในศาสนา เช่น ตู้พระไตรปิฎก หีบพระธรรม เป็นต้น

ในงานช่างรัก ยังมีวัสดุบางชนิด เนื่องด้วยเป็นวัสดุ ที่มีบทบาทสำคัญยิ่ง สิ่งหนึ่งสำหรับ ประกอบงานรัก คือ “สมุก”

“สมุก” เป็นวัสดุที่ลักษณะเป็นผง หรือปนเป็นฝุ่น สมุกที่ใช้ในงานเครื่องรัก แบบไทยประเพณีอย่างโบราณวิธี มีอยู่ด้วยกัน ๒ ชนิด ดังนี้

สมุกอ่อน สมุกชนิดนี้ ได้แก่ ผงดินสอพอง ผงดินเหนียว เลือดหมูก้อน อย่างใดอย่างหนึ่งผสมกับรักน้ำเกลี้ยง ตีให้เป็นเนื้อเดียวกัน ใช้ทารองพื้นที่ต้องการรองพื้นบางๆ และเรียบ

สมุกแข็ง ได้แก่ ผงถ่านใบตองแห้ง ผงถ่านหุ้ยาคา ผงปูนขาวอย่างใดอย่างหนึ่ง ผสมกับรักน้ำเกลี้ยงตีให้เป็นเนื้อเดียวกัน ใช้ทารองพื้นที่ต้องการรองพื้นหนา และแข็งแรง

งานของช่างรัก ที่เกี่ยวข้องกับงานประเภทประณีตศิลป์ ประเภทมันทนศิลป์ และ ประเภทจิตรศิลป์ ที่ได้รับการสร้างสรรค์ ด้วยระเบียบวิธีของช่างรัก อย่างโบราณวิธีมีอยู่หลากหลายลักษณะด้วยกัน ได้เลือกเอางานช่างรัก ที่มีลักษณะสำคัญในด้านรูปแบบ ที่แสดงออกลักษณะแบบไทยประเพณีโดยแท้

ศิลปะลายรดน้ำเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองทางพุทธิปัญญาของช่างบรรพชน ซึ่งงานศิลปกรรมแขนงนี้ทำกันอยู่หลายชนชาติ เช่น จีน เกาหลี ญี่ปุ่น และพม่า แต่สำหรับงานเขียนลายรดน้ำของไทย ถือได้ว่ามีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ควรได้รับการทำนุบำรุงรักษา แต่ในสภาพสังคมปัจจุบันนี้ ลายรดน้ำทั้งที่เป็นศิลปวัตถุ และกรรมวิธีในการสร้างงานนับวันจะเสื่อมสภาพ ความรู้สูญหายไป ขาดผู้ดูแลเอาใจใส่หรือสืบทอดวิชาอย่างจริงจัง

1.2 วัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์

1.2.1. เพื่อศึกษาความงามที่เกิดจากร่องรอยของภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ลบเลือน

1.2.2. เพื่อต้องการวิจัยผลงานสร้างสรรค์จากการเขียนสีฝุ่นบนพื้นดินสอพอง เป็นการเขียนลายรดน้ำบนพื้นแบบโบราณที่เรียกว่า “รักสมุก” ด้วยเรื่องราวจากร่องรอยที่หลงเหลืออยู่บนภาพจิตรกรรมฝาผนัง

1.3.3. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้จากผลงานสร้างสรรค์ด้วยเทคนิควิธีการในรูปแบบเฉพาะตนที่ได้ทดลองนำไปพัฒนาต่อในอนาคตได้

1.3 ความมุ่งหมายในการวิจัยสร้างสรรค์

1.3.1 เพื่อศึกษาแนวความคิดที่ได้จากความงามของร่องรอยภาพจิตรกรรมฝาผนังที่หลุดร่อนนำเสนอในรูปแบบงานสร้างสรรค์

1.3.2 ด้วยเทคนิคลายรดน้ำบนพื้นรักสมุกแบบโบราณ จากวัสดุธรรมชาติ และภูมิปัญญาของบรรพชนมาประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนาให้เห็นถึงคุณค่าของงานประณีตศิลป์ที่ควบคู่ไปกับการสร้างสรรค์ผลงานตนเอง

1.3.3 เพื่อบูรณรักษ์ สืบสาน ภูมิปัญญาให้คงอยู่และพัฒนาต่อไปในอนาคต

1.4 ขอบเขตในการสร้างสรรค์

1.4.1 การวิจัยผลงานสร้างสรรค์นี้ ข้าพเจ้าได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยด้วยเทคนิคลายรดน้ำ

1.4.2 การทำพื้นรักสมุกแบบโบราณ และเขียนลวดลายในรูปแบบภาพจิตรกรรมฝาผนัง

1.4.3 ใช้วัสดุจากธรรมชาติ ทองคำเปลว ยางรักไทยและผงถ่านจากกะลามะพร้าวเป็นส่วนผสมหลักในการทำพื้น

1.5 ขั้นตอนในการสร้างสรรค์

1.5.1 กระบวนการเตรียมพื้น

1. เตรียมไม้อัดขนาด 40x50 เซนติเมตร จำนวน 2 ชิ้น

2. ทายางรักบนกระดานไม้อัดที่เตรียมไว้ 2 ชิ้น เพื่อเป็นการกันน้ำและรักษาให้ไม่มีความคงทนต่อความชื้นและสภาพอากาศ

3. ลงรองพื้นชั้นที่ 3 ด้วยรักสมุกที่เรียกว่า “สมุกแข็ง” ได้แก่ ผงถ่านใบตองแห้ง, ผงถ่านหุ้ยาคา, ผงปูนขาว อย่างใดอย่างหนึ่งผสมกับยางรัก ตีให้เป็นเนื้อเดียวกัน ใช้ทารองพื้นที่ต้องการรองพื้นหนา และแข็งแรงมากให้มีความคงทน ควรทิ้งไว้ให้แห้งเป็นเวลาสามอาทิตย์ถึงหนึ่งเดือน ทั้งนี้พื้นจะแห้งหรือไม่ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศที่ไม่สามารถกำหนดได้ ถ้าสภาพอากาศมีความชื้นมากเท่าไร ก็ยิ่งทำให้พื้นสมุกแห้งช้ามากเท่านั้น

4. ลงรองพื้นชั้นที่ 4 ด้วย “สมุกอ่อน” สมุกชนิดนี้ ได้แก่ ผงดินสอพอง, ผงดินเหนียว, เลือดหมูก้อน อย่างใดอย่างหนึ่ง ผสมกับยางรัก ตีให้เป็นเนื้อเดียวกัน ใช้ทารองพื้นที่ต้องการรองพื้นบางๆ และเรียบเนียนเสมอกัน เมื่อลงเสร็จก็ทิ้งไว้เช่นเดียวกันกับขั้นตอนการลงรองพื้นชั้นที่ 3

1.5.2 กระบวนการเขียน

เขียนด้วยเทคนิคลายรดน้ำ ในชั้นที่ 4 ชั้นสมุกอ่อน จากความประทับใจการหลุดร่อนของภาพจิตรกรรมฝาผนัง ตามรูปทรงที่ผู้วิจัยเป็นคนกำหนด และเขียนด้วยน้ำยาหรรดาล เช็ดรัก ปิดทองตามเทคนิคลายรดน้ำ

1.6 วรรณกรรม งานวิจัย / งานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)

1.6.1 ข้อมูลจากหนังสือ “โครงการศึกษาค้นคว้าวิจัยลายรดน้ำ” ๒๕๔๓-๒๕๔๗ ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร. วิทยาลัยช่างศิลป์. สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

1.6.2 ข้อมูลจากหนังสือ “สมุดภาพลายรดน้ำ” เล่มที่ ๑ และ เล่มที่ ๒

1.7 ระเบียบวิธีวิจัย / การสร้างสรรค์

ขั้นตอนการศึกษาข้อมูลการสร้างสรรค์ผลงานของข้าพเจ้า มีขั้นตอนในการศึกษาข้อมูลดังนี้ คือ

1.7.1 ศึกษาค้นคว้างานปิดทองลายรดน้ำทั้งโบราณและสมัยใหม่ว่ามีกระบวนการแตกต่างกันเช่นไร

1.7.2 เมื่อได้ข้อมูลครบแล้วจึงทำการตัดสินใจว่าจะใช้วิธีการและกระบวนการแบบไหนที่เอื้อและเหมาะสมกับผลงานสร้างสรรค์เฉพาะตน

1.7.3 ศึกษาวัสดุอุปกรณ์ที่ได้มาจากธรรมชาติและค่อนข้างหายากเพิ่มเติม เช่นยางรัก ถ่านจากการเผาอะลามะพร้าว

1.7.4 ทดลองทำพื้นรักสนุกบนไม้กระดาน

1.7.5 ปริมาตรของการทำพื้น ข้าพเจ้าทดลองทำพื้นสนุกทั้งหมด4ชั้น

1. ชั้นที่ 1. ทายางรักชั้นที่1

2. ชั้นที่ 2. ทายางรักชั้นที่2

3. ชั้นที่ 3. ถ่านกะลากรองหยาบ ผสมยางรักเพื่อเป็นพื้นหยาบ

4. ชั้นที่ 4. ใช้สนุกชั้นสุดท้ายเป็นถ่านกะลากรองละเอียดผสมกับดินสอพองเพราะมีความเรียบเนียนกว่าสนุกอะลามะพร้าวผสมยางรัก

1.7.6. เมื่อพื้นแห้งสนิทแล้วพร้อมสำหรับการเขียน

1.7.7. ร่างแบบ

1.7.8. ปูลาย

1.7.9. เขียนทรดาล เช็ดรัก ปิดทอง และรดน้ำ

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.8.1 ได้ศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลงานสร้างสรรค์กับกระบวนการทำพื้นโบราณวัสดุธรรมชาติ

1.8.2 ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับนักเรียน นักศึกษา เพื่อสามารถนำไปสร้างสรรค์ผลงานในอนาคตได้

1.8.3 ได้ค้นคว้าและทดลองกระบวนการทำพื้นจากงานช่างรัก ทดลองทำพื้นรักสนุกและเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์แก่สังคมเพื่อการเรียนรู้

1.8.4 ตลอดจนได้ตระหนักถึงคุณค่าของงานจิตรกรรมไทย

บทที่2

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์

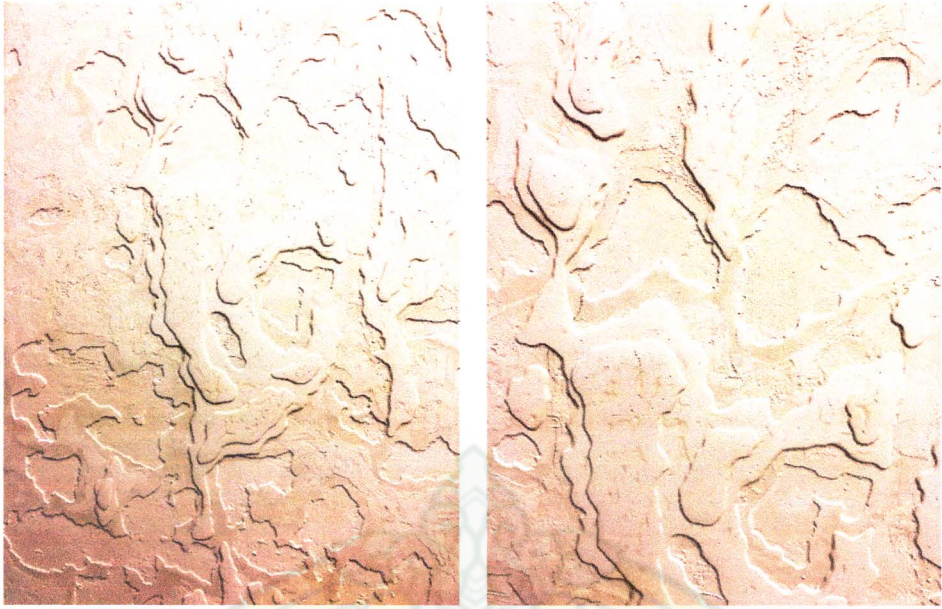
การวิจัยผลงานสร้างสรรค์เรื่อง “ความงามจากร่องรอยของอดีต” ของข้าพเจ้านั้น เกิดขึ้นด้วยความอยากรู้และอยากทดลองเทคนิคที่ต่างออกไปจากการทำพื้นดินสอพอง แต่ด้วยเนื้อหาและรูปแบบในการทำงานยังคงเหมือนเดิม จากการทำงานที่ผ่านมาข้าพเจ้าได้สร้างสรรค์ผลงานด้วยการทำพื้นกาวเม็ดมะขามผสมกับดินสอพอและเขียนสีฝุ่นตามรูปแบบที่เรากำหนด แต่ในการทำวิจัยครั้งนี้ข้าพเจ้ามีความสนใจและอยากทดลองกระบวนการทำพื้นเป็นพื้นสมุกลายรดน้ำว่าจะเป็นอย่างไร สามารถไปเขียนในรูปแบบเฉพาะตนของข้าพเจ้าได้หรือไม่ จึงมาเป็นผลงานงานวิจัยสร้างสรรค์ในชุดนี้

2.1 ที่มาของผลงานสร้างสรรค์และแรงบันดาลใจ

ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เราได้เห็นกันในปัจจุบันนี้ นับเป็นทรัพย์สินสมบัติของชาติที่ควรแก่การศึกษา รวมไปถึงกระบวนการและขั้นตอนในการเตรียมพื้นก่อนเขียนภาพจิตรกรรมไทยแบบโบราณซึ่งมีความสำคัญไม่แพ้การเขียน ทุกๆขั้นตอนใช้วัสดุจากธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นพื้น หรือสี วัสดุอุปกรณ์ทั้งหลายที่บรรดาครูช่างไทยในอดีตคิดค้นพัฒนาสร้างขึ้น อาจพิจารณาว่าเป็นกรรมวิธีที่ยุ่งยากซับซ้อน แต่เป็นภูมิปัญญาไทยที่ยังคงมีคุณค่าสูง

ภาพประกอบที่ 2.1 ข้อมูลที่มาของการสร้างสรรค์

ภาพประกอบที่ 2.2 การทำร่องพื้นในผลงานสร้างสรรค์

ภาพประกอบที่ 2.3 ผลงานสร้างสรรค์ด้วยเทคนิคการทำร่องพื้นจากดินสอพอง

ด้วยสภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ลบเลือนไปมาก บางผนังแทบจะไม่เหลือให้เห็นแล้ว ข้าพเจ้ามองเรื่องราวที่ผู้เขียนกำลังเล่าเรื่อง และพยายามสานต่อความคิดและจินตนาการ ทำให้มองเห็นความงามของร่องรอยที่ยังมีสีชั้นแรก ให้เราเห็นบางๆ การหลุดร่อนของชั้นปูนจากชั้นแรกไปจนถึงชั้นบนสุด และคงเหลือรูปทรงของเส้น สี ที่สร้างความประทับใจ เช่นเดียวกันกับเสาลายฉลุปิดทองที่วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี ด้วยสภาพที่ลบเลือนไปมากเมื่อได้พิจารณา อย่างใกล้ชิดพบว่าสีน้ำตาลแดงที่ใช้ทาซึ่งในการบูรณะในชั้นหลัง ได้ทาทับลวดลายจำนวนมากเอาไว้ แม้ลวดลายเหล่านี้จะถูกสีทาทับไว้ เมื่อค่อยๆ ขำรดตามกาลเวลา

ส่วนที่ปิดด้วยทองคำเปลวที่เป็นส่วนของตัวลายจะสีกร่อนช้า กว่าส่วนที่เป็นพื้นลวดลายผิวยางรักสีดำ จึงทำให้เราเห็นผิวของลายจากทองคำเปลวเด่น จากพื้นผิวได้อย่างชัดเจน นำมาซึ่งแรงบันดาลใจ ในการนำเสนอผลงานวิจัยสร้างสรรค์ในรูปแบบเทคนิคลายรดน้ำด้วยการทำพื้นรักสมุก ชุติ

ลายรดน้ำ ที่มาของแรงบันดาลใจ

งานเขียนน้ำยาหรดล ปิตทอ รดน้ำ หรือ บางแห่งเรียกอย่างสั้นๆ ว่า “ปิตทอรดน้ำ” เป็นรูปภาพชนิดเอกรงค์ คือ มีลักษณะโดยรวมของรูปลักษณะที่ปรากฏเป็น “ลวดลาย” สีทองบนพื้นสีดำเสียเป็นส่วนใหญ่ที่เขียนเป็นภาพมนุษย์ หรือ ภาพสัตว์ ในลักษณะงานตามกล่าวนี มีเป็นส่วนน้อย แต่ก็แสดงรูปลักษณะทั้งนั้นเป็นสีทองเช่นกัน ลวดลายหรือ รูปภาพที่ทำให้สำเร็จในขั้นสุดท้าย ด้วยการ “รดน้ำ” ขำระล่าง “น้ำยา” ซึ่งได้ดำเนินการเขียนตามกรรมวิธีเขียนน้ำยามาแต่ต้น ให้น้ำยาหลุดลอก และคงเหลือแต่สีทองที่ต้องการให้เป็นลวดลาย หรือ รูปภาพบนพื้นนั้น อาศัยสาระของกระบวนการขั้นสุดท้าย ของงานเขียนดังว่ามานี้ จึงมีชื่อเรียกเป็นอีกอย่างหนึ่งว่า “ลายรดน้ำ”

งานเขียนน้ำยาปิตทอรดน้ำ ตามกระบวนการเขียนที่เป็นขนบนิยม อย่างโบราณวิธี ประกอบด้วยวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ และ กระบวนการเขียน ทำให้เกิดเป็นลวดลาย

วัสดุที่เป็นปัจจัยสำคัญ ในการรองรับการเขียนน้ำยาปิตทอรดน้ำ คือ “พื้น” สำหรับงานนี้ อาจทำลงบนพื้นชนิดต่างๆ คือ พื้นไม้ พื้นผนังถือปูน พื้นโลหะ พื้นหนังสัตว์

วัสดุที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อมา คือ ยางรัก หรือ รักน้ำเกลี้ยง สมุก น้ำยาหรดล และทองคำเปลว

- ยางรัก หรือ รักน้ำเกลี้ยง คือ ยางจากไม้ต้น ชื่อ รัก หรือ น้ำเกลี้ยง มีลักษณะเป็นยางเหนียว เมื่อแรกกรีดออกมาจากต้นเป็นสีนวล ภายหลังเป็นสีน้ำตาล หรือ ดำ มีคุณสมบัติสำหรับทารองพื้น ผสมกับสมุก และ สำหรับเช็ดเพื่อปิตทอ คำเปลว
- สมุก คือ สิ่งที่ทำขึ้น เพื่อทารองพื้น หรือ ลงเป็นพื้นชั้นไว้นั้นหนึ่ง เพื่อช่วยทำให้ผิวหน้าของพื้นที่รองรับอยู่ข้างใต้ มีคุณสมบัติดีขึ้น เฉพาะกรณีงานเขียนน้ำยาปิตทอรดน้ำ มักใช้สมุก ที่ประกอบด้วย ถ่านใบตองแห้งปนผสมกับ ยางรัก กวนให้เข้ากัน ทำเป็นสมุก ใช้ทาลงพื้นบนพื้นไม้ พื้นผนังถือปูน เป็นต้น
- น้ำยาหรดล คือ น้ำที่ผสมกับสิ่งที่มีคุณสมบัติ สำหรับเขียนลวดลาย หรือ รูปภาพ เฉพาะกรณีงานเขียนน้ำยาปิตทอรดน้ำ น้ำยาหรดล เป็นวัสดุปัจจัยสำคัญยิ่งในขั้นดำเนินการเขียน
- ทองคำเปลว คือ ทองคำแท้ที่แผ่ให้บางที่สุด ตัดเป็นแผ่นสีเหลี่ยม เป็นวัสดุสำคัญ สำหรับทำให้เกิดเป็นลวดลาย หรือ รูปภาพสีทองบนพื้นรักสีดำ หรือสีแดง

2.2 อิทธิพลที่ได้จากงานศิลปกรรม

2.2.1 ภาพเขียนสี

วัดหน้าพระเมรุ หรือ วัดพระเมรุราชิกการามวรวิหาร

ตั้งอยู่ที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีชื่อเดิมว่า “วัดพระเมรุราชการาม เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ในตำนานกล่าวว่า พระองค์อินทร์ในสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 รัชกาลที่ 10 แห่งกรุงศรีอยุธยา ทรงสร้างเมื่อ พ.ศ. 2046 ประทานนามว่า “วัดพระเมรุราชการาม” แต่ประชาชนส่วนมากนิยมเรียกกันว่า “วัดหน้าพระเมรุ”

วัดหน้าพระเมรุ เป็นวัดเดียวในกรุงศรีอยุธยาที่ไม่ถูกพม่าทำลาย และยังคงสภาพที่ดีมากมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ตอนหนึ่งว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ได้ใช้สถานที่แห่งนี้เฝ้าฯรับเสด็จ เมื่อมี พ.ศ. 2106 และในอีกตอนหนึ่งเมื่อคราวสมเด็จพระเจ้าอลองพญามาตีกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. 2303 พม่าได้เอาปืนใหญ่มาตั้งที่วัดเมรุราชการาม กับวัดหัตถาวาส (วัดช้าง) พระเจ้าอลองพญาทรงบัญชาการและทรงจุดปืนใหญ่เอง ปืนใหญ่ที่ตั้งอยู่ได้แตกต้องพระองค์บาดเจ็บสาหัสประชวรหนักในวันนั้น พอรุ่งขึ้นพม่าเลิกทัพกลับไปทางเหนือ แต่ยังไม่พ้นแดนเมืองตาก พระเจ้าอลองพญาก็สิ้นพระชนม์ระหว่างทาง

2.2.3 จิตรกรรมฝาผนังวัดหน้าพระเมรุราชิกการาม

ภาพจิตรกรรมภายในวัดหน้าพระเมรุราชิกการาม เดิมเคยมีปรากฏที่ฝาผนังพระอุโบสถและพระวิหาร ปัจจุบันได้ลบเลือนไปแล้ว แต่ยังคงเหลือให้ศึกษาได้ที่พระวิหารพระสรเพชญ์ ภาพจิตรกรรมในพระวิหารส่วนใหญ่ได้เสื่อมสภาพไปตามกาลเวลา จึงไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นภาพที่เขียนขึ้นเกี่ยวเนื่องกับเรื่องใด หากแต่ภาพส่วนที่เหลืออยู่นี้ก็ยังคงแสดงให้เห็นถึงสภาพสังคม และวัฒนธรรมสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งประกอบไปด้วย ภาพวิถีชีวิตของชาวบ้าน การแต่งกาย ตลอดจนถึงรูปแบบการตั้งชบวนทัพ และภาพชบวนพยุหยาตราต่างๆ

ภาพประกอบที่ 2.4 จิตรกรรมฝาผนัง

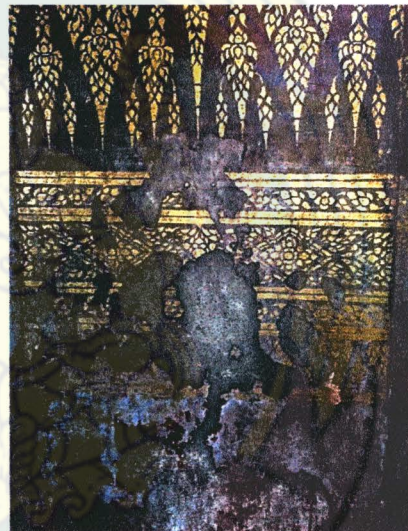
2.2.2 ลายทอง

วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี

เป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดวรวิหาร เดิมชื่อว่า “วัดน้อยปากซันใต้” เป็นวัดเก่าแก่และสำคัญมากของจังหวัดเพชรบุรี สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นแหล่งรวมฝีมือช่างที่ปราณีตอ่อนช้อยและงดงามของชาวเพชรบุรีไว้มากมาย โดยเฉพาะภาพจิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์เป็นภาพเทพชุมนุมศิลปะอยุธยาฝีมือช่างเมืองเพชร

เสาลายทองในพระอุโบสถ

พระอุโบสถ ก่ออิฐถือปูนที่มีฐานปัทม์อ่อนโค้งแบบฐานสำเภา มีระเบียงคดล้อมรอบเป็นสถาปัตยกรรมทรงไทยสมัยอยุธยา หน้าบันเป็น งานรูปปั้นสมัยอยุธยาตอนปลายที่งามพลีรวรมีชีวิต ภายในพระอุโบสถมีภาพทวารบาล ภาพพุทธประวัติ จิตรกรรมภาพเทพชุมนุม เรียงรายกัน 5 ชั้นมีอายุกว่า 400 ปี เสาและเพดานมีการตกแต่งด้วยลายทองบนพื้นแดงอย่างวิจิตร

ภาพประกอบที่ 2.5 ลายรดน้ำที่หลุดร่อน

ภาพประกอบที่ 2.6 ลายรดน้ำที่หลุดร่อน

ภาพประกอบที่ 2.7 ลายรดน้ำที่หลุดร่อน

ภาพประกอบที่ 2.8 ลายรดน้ำที่หลุดร่อน

ลายรดน้ำบนบานประตูพระวิหารสรรพเพชญ์

ภาพประกอบที่ 2.9 บานประตูลงรักปิดทอง

ภาพประกอบที่ 2.10 บานประตูลงรักปิดทอง

ภาพประกอบที่ 2.11 บานประตูลงรักปิดทอง

ภาพประกอบที่ 2.12 บานประตูลงรักปิดทอง

ลวดลายที่ลางเลือน

แม้ลวดลายเหล่านี้จะถูกสีทาทับไว้ ร่องรอยเหล่านี้สันนิษฐานว่า แต่เดิมเป็นจิตรกรรมลายรดน้ำ เมื่อค่อยๆชำรุดตามกาลเวลา ส่วนที่ปิดด้วยทองคำเปลวอันเป็นตัวลายจะสีกร่อนช้ากว่าส่วนที่เป็นพื้นลวดลายที่เป็นพื้นผิวยางรักสีดำ จึงทำให้เราเห็นผิวของลายนูนเด่นจากพื้นผิวเล็กน้อย และภายหลังได้ถูกทาทับด้วยสีน้ำตาลแดงในที่สุด ร่องรอยเหล่านี้บ่งชี้ว่าฝาปะกนด้านหน้าเขียนลายรดน้ำประดับทั่วทั้งฝา และผนังอีกสามด้านของตัวอาคารก็ตกแต่งด้วยลายรดน้ำเช่นเดียวกัน

บทที่3

กระบวนการวิจัยและการสร้างสรรค์

ด้วยการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อจัดทำผลงานวิจัยเล่มนี้ ข้าพเจ้าต้องการที่จะพัฒนาต่อจากผลงานสร้างสรรค์ที่เคยทำมา ด้วยเนื้อหาและรูปแบบยังคงเดิม แต่เปลี่ยนเทคนิคและกระบวนการและเทคนิคไปจากเดิม ซึ่งเทคนิคเดิมเป็นการการทำงานบนพื้นกาวเม็ดยาชาวดินสอพอง แต่ในการทำวิจัยสร้างสรรค์ชุดนี้ ข้าพเจ้าอยากทดลองด้วยเทคนิคการทำพื้นจาก “รักสมุก” แล้วเขียนเป็นผลงานลายรดน้ำ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของตนเองว่าจะสำเร็จหรือไม่ พร้อมทั้งได้ถ่ายทอดข้อดีข้อเสียให้กับผู้คนที่สนใจและนำไปพัฒนาในผลงานสร้างสรรค์ตนเองต่อไป โดยมีกระบวนการการศึกษาและวิธีการสร้างสรรค์ ดังต่อไปนี้

3.1 การหาข้อมูลและรวบรวมข้อมูล

- 3.1.1 การลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลพร้อมทั้งเก็บรายละเอียดด้วยภาพถ่าย
- 3.1.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ศิลปินและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง
- 3.1.3 ข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต

3.2 ขั้นตอนการประมวลความคิด

- 3.2.1 แนวความคิด
- 3.2.2 รูปแบบ
- 3.2.3 เทคนิค

3.3 ขั้นตอนการสร้างภาพร่าง

- 3.3.1 เลือกรูปแบบและเนื้อหาจากภาพจิตรกรรมฝาผนังในตอนที่ถูกผู้วิจัยประทับใจ
- 3.3.2 จัดวางรูปทรงเป็นกลุ่มก้อน
- 3.3.3 เมื่อรูปแบบถูกจัดวางอยู่ในรูปทรงเรียบร้อยแล้ว จึงเขียนเป็นภาพร่างต้นแบบลงในกระดาษใบทำการปูลายเพื่อเตรียมประกอบลงบนพื้นที่เตรียมไว้ต่อไป

3.4 ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

กระบวนการทำพื้นรักสมุก

1. ทายางรักผสมน้ำมันสนบนกระดานไม้เพื่อกันความชื้น
2. การนำถ่านกะลามากรองเพื่อคัดแยกผงหยาบและละเอียด

3. การนำผงด่านกะลาหยาบผสมกับยางรักให้เข้ากัน และฉาบบนพื้นกระดานรักที่แห้งสนิทแล้ว เป็นชั้นที่สอง

4. การนำผงด่านกะลาละเอียดผสมกับยางรักให้เข้ากัน และฉาบบนพื้นกระดานรักที่แห้งสนิทแล้ว เป็นชั้นที่สาม

การฉาบบนแต่ละชั้นต้องทิ้งไว้อย่างน้อยชั้นละ 1-2 อาทิตย์เพื่อให้รักและสมุกแห้งสนิทเสียก่อน ไม่งั้นมันจะทำให้พื้นแตกด้วยความชื้น

กระบวนการเขียนลายรดน้ำ

1. การร่างภาพ
2. การทำแบบปรุลาย
3. การลูบฝุ่นโรยแบบด้วยดินสอพอง
4. การเขียนด้วยน้ำยาหารดาล ตัดเส้น
5. การเขียนด้วยน้ำยาหารดาล ถมพื้น
6. การเขียนเส้นแสดงรายละเอียด
7. การเช็ดรัก
8. การปิดทองคำเปลว
9. การปิดทองคำเปลว กวดทอง
10. การรดน้ำ

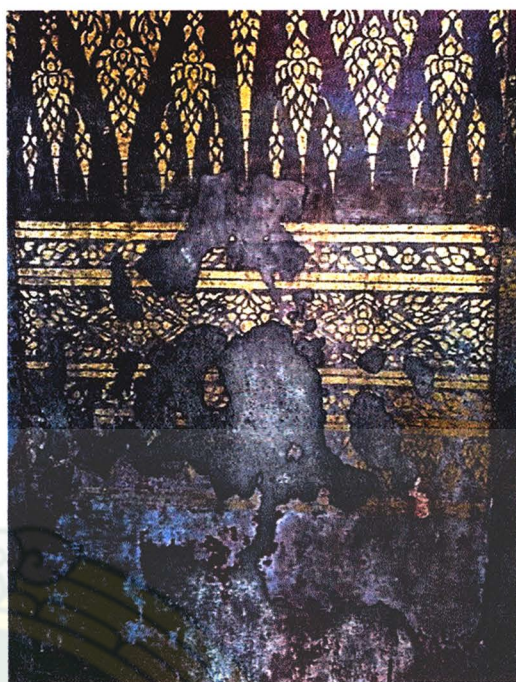
3.5 ขั้นตอนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 การลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลและเก็บภาพ

ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาพถ่ายภายในโบสถ์ วิหาร วัดที่มีการเขียนลายรดน้ำปิดทอง เช่น วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี วัดหน้าพระเมรุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

ภาพประกอบที่ 3.13 ลายรดน้ำที่หลุดร่อน

ภาพประกอบที่ 3.14 ลายรดน้ำที่หลุดร่อน

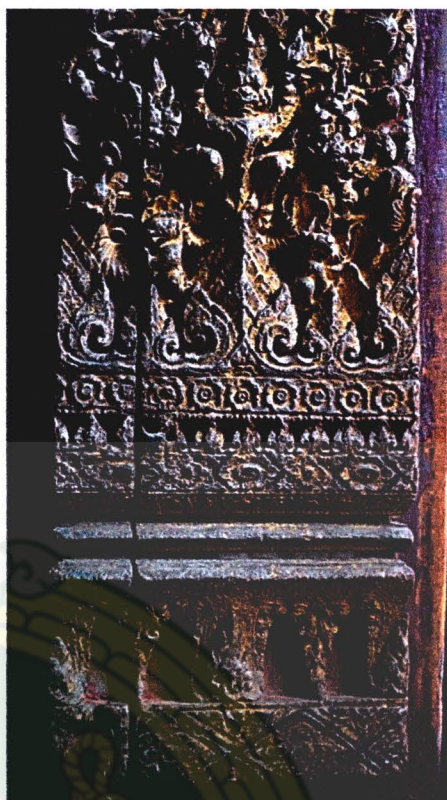

ภาพประกอบที่ 3.15 ลายรดน้ำที่หลุดร่อน

วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี

ภาพประกอบที่ 3.16 บานประตูลงรักปิดทอง

ภาพประกอบที่ 3.17 บานประตูลงรักปิดทอง

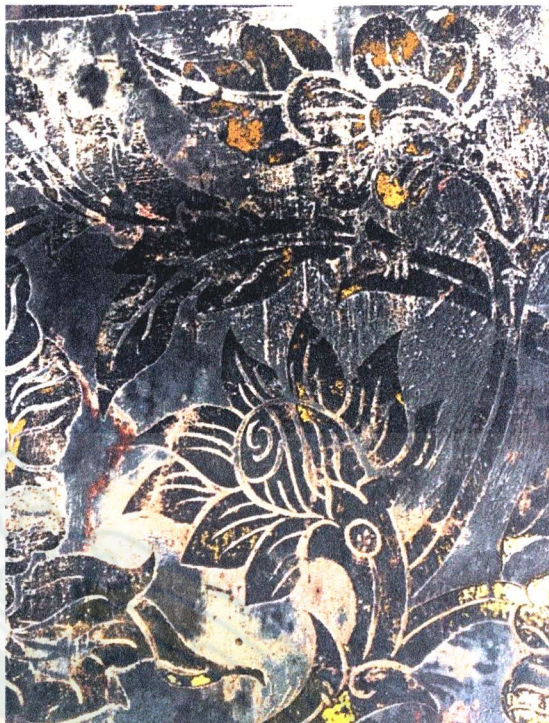
วัดหน้าพระเมรุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพประกอบที่ 3.18 บานประตูลงรักปิดทอง

ภาพประกอบที่ 3.19 บานประตูลงรักปิดทอง

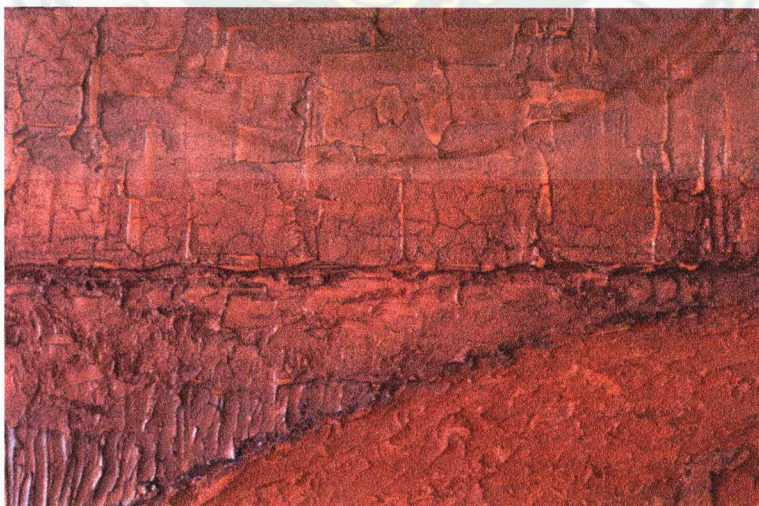
ภาพประกอบที่ 3.20 บานประตูลงรักปิดทอง

ภาพประกอบที่ 3.21 บานประตูลงรักปิดทอง

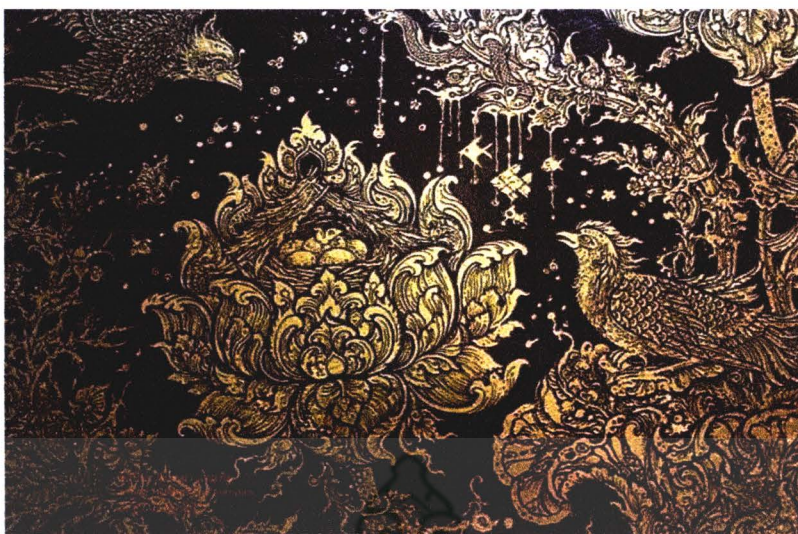
วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

3.5.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ศิลปิน

มีศิลปินไทยที่มีความรู้ความสามารถสูง และได้ทำการวิจัยไว้ก่อนหน้านี้ ข้อมูลที่เต็มไปด้วยความรู้ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ อาจารย์จันทนา แจ่มทิม เป็นผู้ที่มีพร้อมทั้งความรู้และความสามารถ เป็นอีกแหล่งข้อมูลที่ข้าพเจ้าได้ขอข้อมูลเพิ่มเติม

ภาพประกอบที่ 3.22 ผลงานอาจารย์จันทนา แจ่มทิม

ภาพประกอบที่ 3.23 ผลงานอาจารย์จันทนา แจ่มทิม

ภาพประกอบที่ 3.24 ผลงานอาจารย์จันทนา แจ่มทิม

3.5.3 ข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต

เป็นข้อมูลภาพบางส่วนและเนื้อหาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของศิลปะไทย

3.6 ขั้นตอนการประมวลความคิด

3.6.1 แนวความคิด

ด้วยสภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ลบเลือนไปมาก บางผนังแทบจะไม่เหลือให้เห็นแล้ว ข้าพเจ้ามองเรื่องราวที่เขากำลังเล่าเรื่อง และพยายามปะติดปะต่อ จินตนาการไปต่างๆนาๆ ทำให้มองเห็นความงามของร่องรอยที่ยังมีสีชั้นแรก ให้เราเห็นบางๆ การหลุดร่อนของชั้นปูนจากชั้นแรกไปจนถึงชั้นบนสุด และคงเหลือ

รูปทรงของเส้น สี ที่สร้างความประทับใจ นำมาซึ่งแรงบันดาลใจ ในการนำเสนอผลงานวิจัยสร้างสรรค์ใน รูปแบบเทคนิคลายรดน้ำด้วยการทำพื้นรักสมุก ชุดนี้

3.6.2 รูปแบบ

จิตรกรรมไทยสีเดียว ที่เรียกว่า “จิตรกรรมเอกรงค์” คือ ลวดลายไทยหรือภาพไทยที่ระบายสี หรือ ทำให้เกิดสีเพียงสีเดียวที่เห็นได้อย่างชัดเจน เช่น งานประเพณีภาพลายรดน้ำซึ่งเป็นการเขียนภาพปิดด้วย ทองคำเปลวบนผิวยางรัก เช่น ตู้พระธรรม ลายต้นเสา รวมไปถึงการประดับตกแต่งภายในโบสถ์ วิหาร

การวิจัยผลงานสร้างสรรค์เรื่อง “ความงามจากร่องรอยของอดีต” ของข้าพเจ้านั้น เกิดขึ้นด้วยความ อยากรู้และอยากทดลองเทคนิคที่ต่างออกไปจากการทำพื้นดินสอพอง แต่ด้วยเนื้อหาและรูปแบบในการทำงาน ยังคงเหมือนเดิม จากการทำงานที่ผ่านมาข้าพเจ้าได้สร้างสรรค์ผลงานด้วยการทำพื้นกาวเม็ดมะขามผสมกับ ดินสอพองและเขียนสีฝุ่นตามรูปแบบที่เรากำหนด แต่ในการทำวิจัยครั้งนี้ข้าพเจ้ามีความสนใจที่จะทดลอง ผลงานสร้างสรรค์ลายรดน้ำบนพื้นรักสมุก ในรูปแบบเฉพาะตนจากแนวความคิดและแรงบันดาลใจ จึงเกิดมา เป็นผลงานงานวิจัยในชุดนี้

3.6.3 เทคนิค

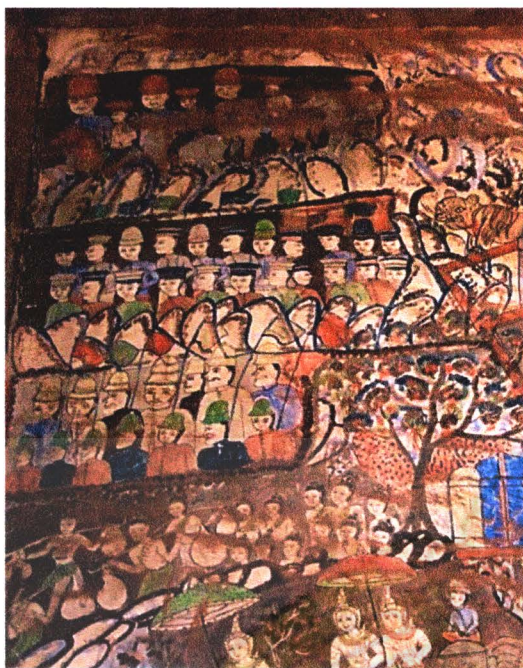
งานเขียนน้ำยาปิดทองรดน้ำ หรือ บางแห่งเรียกอย่างสั้นๆ ว่า “ปิดทองรดน้ำ” เป็นรูปภาพชนิดเอก รงค์ คือ มีลักษณะโดยรวมของรูปลักษณะที่ปรากฏเป็น “ลวดลาย” สีทองบนพื้นสีดำเสียเป็นส่วนใหญ่ ที่เขียน เป็นภาพมนุษย์ หรือ ภาพสัตว์ ในลักษณะงานตามกล่าวนี มีเป็นส่วนน้อย แต่ก็แสดงรูปลักษณะทั้งนั้น เป็นสี ทองเช่นกัน ลวดลายหรือ รูปภาพที่ทำให้สำเร็จในขั้นสุดท้าย ด้วยการ “รดน้ำ” ขำระล้าง “น้ำยา” ซึ่งได้ ดำเนินการเขียนตามกรรมวิธีเขียนน้ำยามาแต่ต้น ให้น้ำยาหลุดถอน และคงเหลือแต่สีทองที่ต้องการให้เป็น ลวดลาย หรือ รูปภาพบนพื้นนั้น อาศัยสารของกระบวนการขั้นสุดท้าย ของงานเขียนดังว่ามานี้ จึงมีชื่อเรียก เป็นอีกอย่างหนึ่งว่า “ลายรดน้ำ”

งานเขียนน้ำยาปิดทองรดน้ำ ตามกระบวนการเขียนที่เป็นขนบนิยม อย่างโบราณวิธี ประกอบด้วยวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ และ กระบวนการเขียน ทำให้เกิดเป็นลวดลาย

3.7 ขั้นตอนการสร้างภาพร่าง

ข้าพเจ้าได้เลือกภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดบ้านหมือ่งแพร์อยู่เขตฝั่งประเทศลาวที่มีชายแดนติดกับฝั่ง ไทย จ.เลย เป็นภาพร่างต้นแบบ เนื่องจากมีรูปแบบการจัดวางภาพที่แปลกตาและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

การร่างภาพนั้นข้าพเจ้ากำหนดการทำพื้นควบคู่ไปพร้อมกับการวางรูปทรงบนพื้นในขั้นที่สองและขั้น ที่สาม ณ.ขณะนี้ข้าพเจ้าอยู่ในกระบวนการทำพื้นขั้นที่1เนื่องมาจากการทำพื้นแบบโบราณค่อนข้างใช้เวลานาน ด้วยเหตุปัจจัยหลายๆด้าน เช่นสภาพอากาศเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง

ภาพประกอบที่ 3.25 ภาพต้นแบบ

ภาพประกอบที่ 3.26 ภาพต้นแบบ

การร่างภาพนั้น นำภาพต้นแบบมาลอกลายลงบนกระดาษไขเพื่อทำการปรุลายดังภาพตัวอย่าง

ภาพประกอบที่ 3.27 กระดาษไขปรุลาย

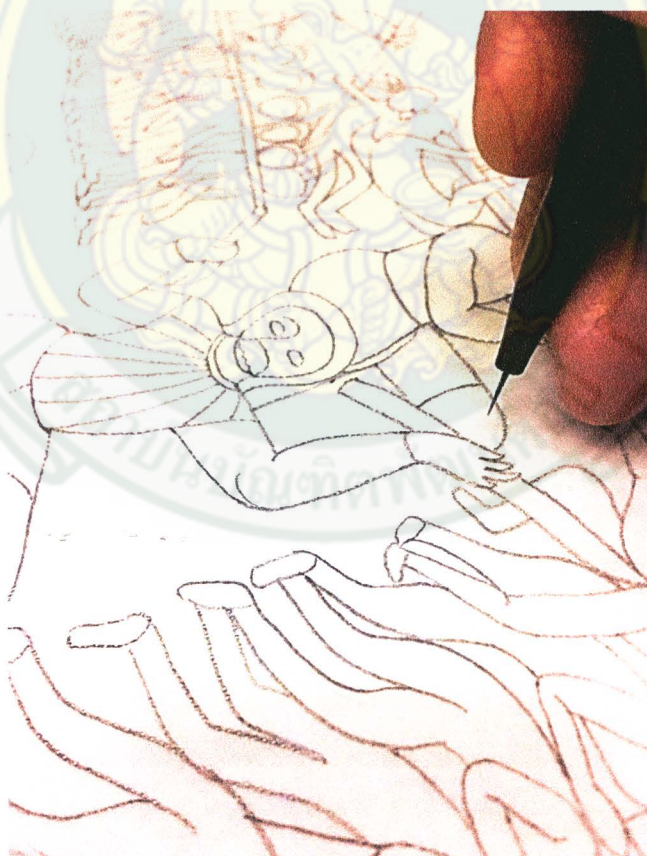
ภาพประกอบที่ 3.28 กระดาษไขปรุลาย

ภาพประกอบที่ 3.29 กระดาษไขปรุลาย

ภาพประกอบที่ 3.30 กระดาษไขปรุลาย

ภาพประกอบที่ 3.31 กระดาษไขปรุลาย

3.8 ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

3.8.1 วัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์

วัสดุอุปกรณ์การทำพื้นรักสมุก

ภาพประกอบที่ 3.32 อุปกรณ์การทำพื้น “รักสมุก”

ภาพประกอบที่ 3.33 ไม้อัด, ยางรัก, สมุกกะลาเผา, น้ำมันสน

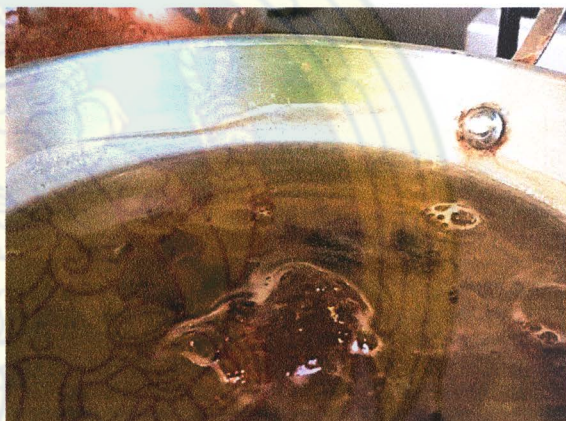
วัสดุอุปกรณ์งานลายรดน้ำ

ภาพประกอบที่ 3.34 อุปกรณ์น้ำยาหรรดาล

ภาพประกอบที่ 3.35 ฝักส้มป่อย

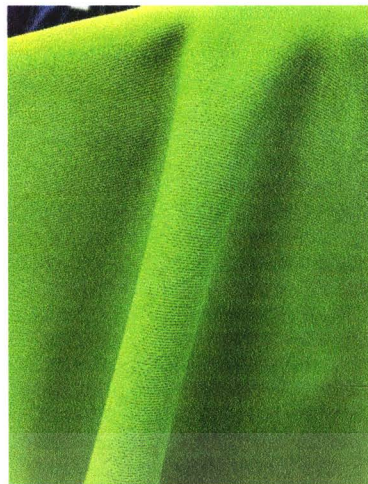
ภาพประกอบที่ 3.36 กาวกระถิน

ภาพประกอบที่ 3.37 ดินสอพอง

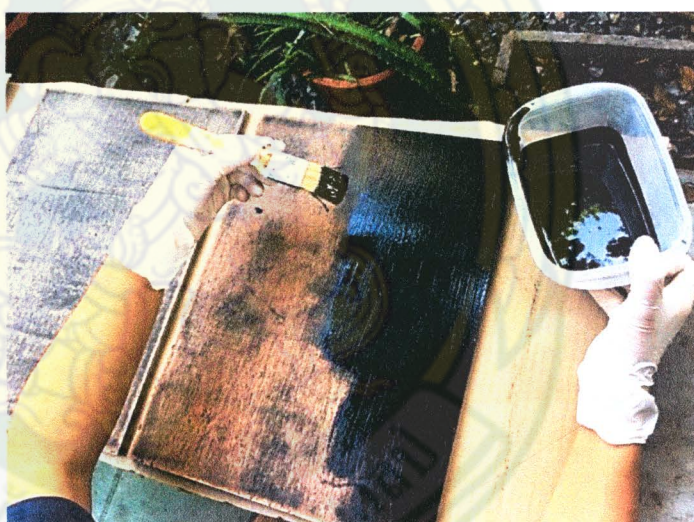
ภาพประกอบที่ 3.38 ผงหรรดาล

ภาพประกอบที่ 3.39 กระดาษไข ภาพประกอบที่ 3.40 ลูกประคบ ภาพประกอบที่ 3.41 ผ้ามองตากูร์

3.8.2 ขั้นตอนการทำพื้นรักสมุก

1. ทายางรักบนกระดาษไม้อัดที่เตรียมไว้ 2 ชั้น เพื่อเป็นการกันน้ำและรักษาให้ไม่มีความคงทนต่อความชื้นและสภาพอากาศ

ภาพประกอบที่ 3.42 ยางรัก

ภาพประกอบที่ 3.43 ทายางรักบนพื้นไม้กระดาษ

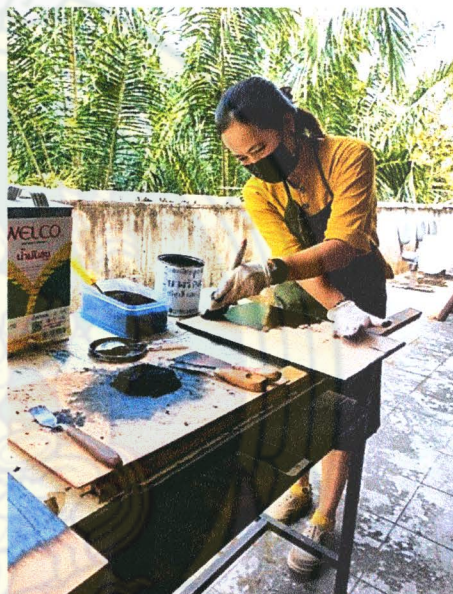
ภาพประกอบที่ 3.44 ทายางรักบนพื้นไม้กระดาษ

ภาพประกอบที่ 3.45 ทายางรักบนพื้นไม้กระดาษ

ภาพประกอบที่ 3.46 ทายางรักบนพื้นไม้กระดาน

ภาพประกอบที่ 3.47 ทายางรักบนพื้นไม้กระดาน

ภาพประกอบที่ 3.48 ทายางรักบนพื้นไม้กระดาน

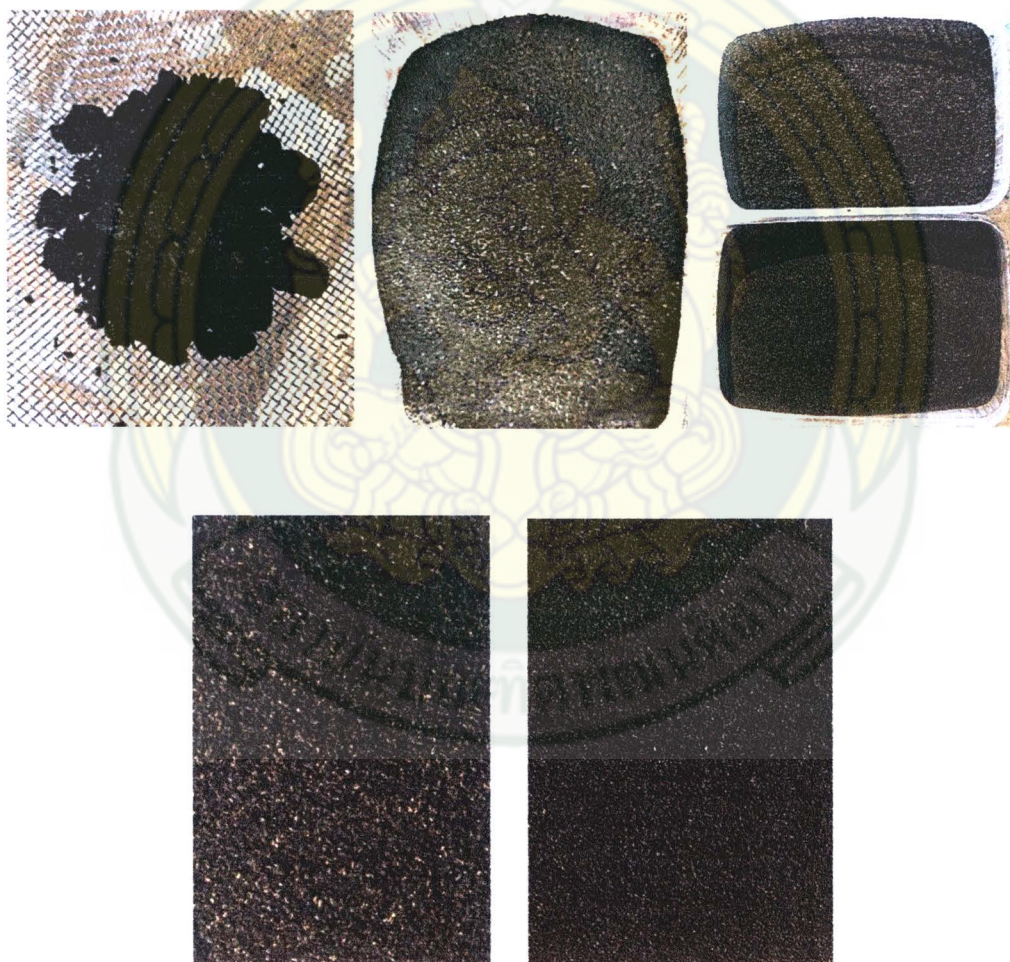

ภาพประกอบที่ 3.49 การบ่มรัก

2. ทำการบ่มรัก เพื่อให้ไม่มีฝุ่นละอองเข้าไปติด และบ่มให้แห้งเร็วยิ่งขึ้น ระยะเวลาในการบ่มรักนั้นจะแห้งเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับสภาพอากาศ แต่ในการวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาประมาณ 2อาทิตย์-1เดือนต่อชั้น
3. ทายางรักและเตรียมกรองสมุกเพื่อผสมเป็นชั้นที่ 3

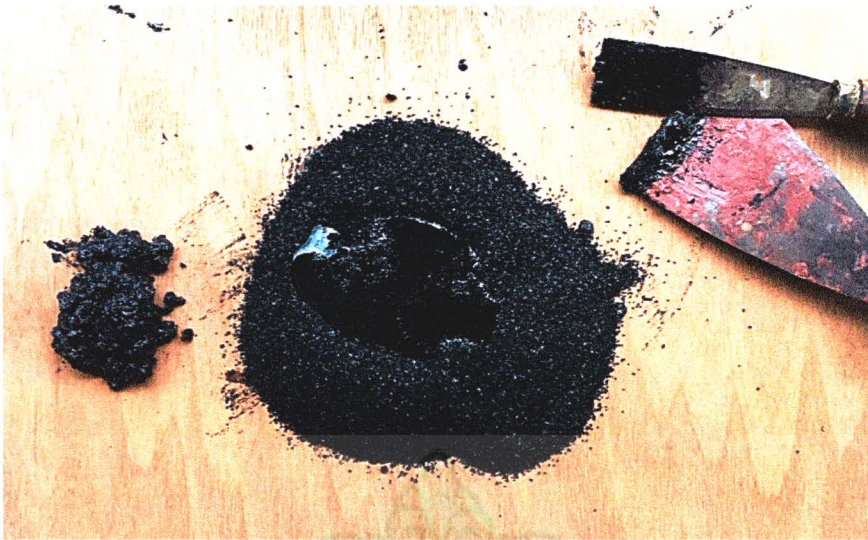

ภาพประกอบที่ 3.50 การกรองสมุก

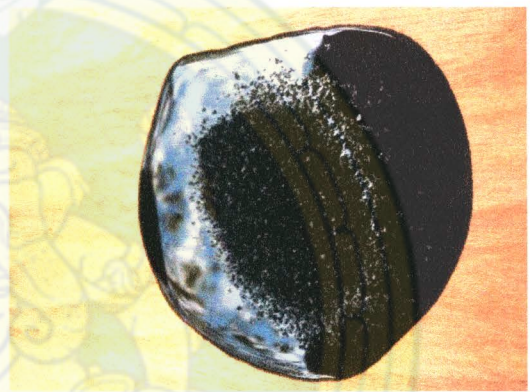

ภาพประกอบที่ 3.51

การนำถ่านกลามากรองคัดแยกผงหยาบและละเอียด เพื่อนำมาผสมกับยางรักและนำไปฉาบบนไม้ เพื่อสร้างพื้นผิวให้เกิดการยึดเกาะที่แข็งแรงคงทน ทั้งชั้นหยาบและละเอียด

ภาพประกอบที่ 3.52 การผสมรักสมุก

ภาพประกอบที่ 3.53 การผสมรักสมุก

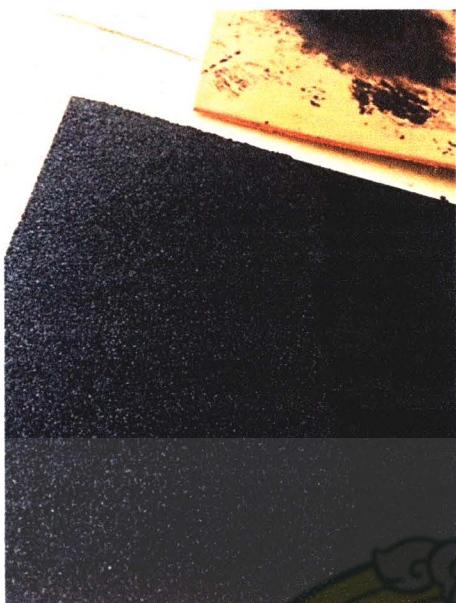
ภาพประกอบที่ 3.54 การผสมรักสมุก

ภาพประกอบที่ 3.55 ผสมคลุกเคล้าให้เข้ากัน

ภาพประกอบที่ 3.56 ทาสีลงบนไม้กระดาน

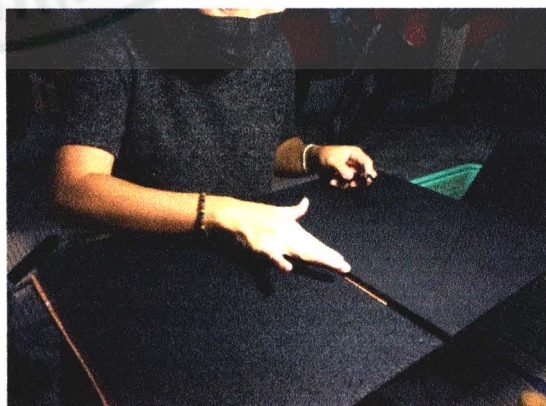
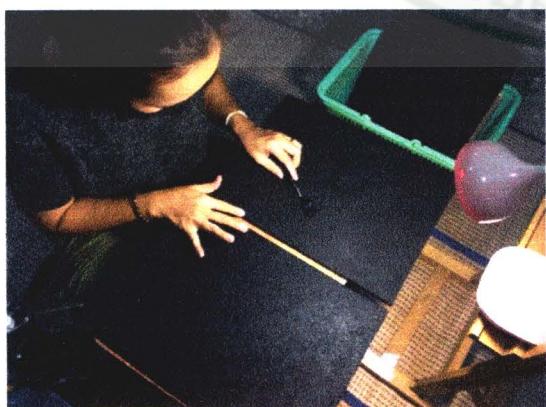
ภาพประกอบที่ 3.57 เคลี่ยชั้นสมุดหยาบให้เรียบเนียน

5. เริ่มลงสมุดหยาบก่อน เคลี่ยให้เรียบเนียนเป็นระนาบเดียวกัน

ภาพประกอบที่ 3.58 พื้นรักสมุด

6. เมื่อพื้นชั้นที่ 3 สมุดหยาบแห้งแล้ว หลังจากนั้นทำการร่างกำหนดรูปฟอร์มที่เราต้องการลงไป

ภาพประกอบที่ 3.59สำรวจความเรียบร้อยของพื้นสมุดภาพประกอบที่ 3.60สำรวจความเรียบร้อยของพื้นสมุด

ภาพประกอบที่ 3.61 ร่างรูปทรงบนพื้นรักสมุก

7. ขั้นตอนของการลงสมุกอ่อนเป็นขั้นที่4 ผสมเช่นเดียวกับการทำพื้นชั้นที่3 เพียงเปลี่ยนจากผงถ่าน
กะลาแบบหยาบมาเป็นแบบละเอียดและใช้ดินสอพองเข้าไปเป็นส่วนผสมเพิ่มเติมเพื่อความเรียบเนียน เมื่อ
ผสมจนเข้ากันแล้วทาลายรักในส่วนที่เราได้ร่างไว้เพื่อเป็นการยึดเกาะระหว่างชั้นให้มีความคงทนแล้วค่อยลง
สมุกอ่อนบนพื้นรักอีกครั้ง

ภาพประกอบที่ 3.62 ลงรักสมุกชั้นสมุกอ่อน

ภาพประกอบที่ 3.63 ลงรักสมุกชั้นสมุกอ่อน

ภาพประกอบที่ 3.64 ลงรักสมุกชั้นสมุกอ่อน

ภาพประกอบที่ 3.65 ลงรักสมุกชั้นสมุกอ่อน

8. ใช้ลูกประคบตบผงดินสอพองให้เกิดลายลงบนพื้นรักสมุก

ภาพประกอบที่ 3.66 ประคบลายปรูด้วยดินสอพอง

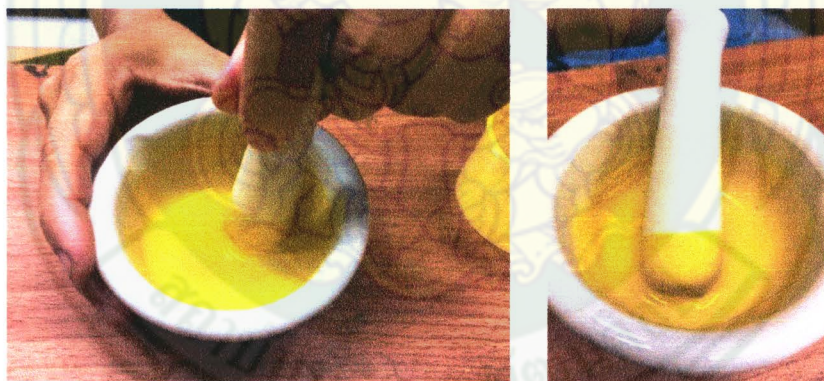
3.8.3 ขั้นตอนการผสมน้ำยาหรรดาล

เทคนิคลายรดน้ำ เส้นที่เขียนมีส่วนผสมของผงหรรดาล กาวกระถินและน้ำส้มป่อย มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. นำผงหรรดาลที่มีสีเหลืองใส่ลงไปในโกร่งบดยา
2. เติมน้ำส้มป่อยลงไปกับหรรดาลในปริมาณพอเหมาะ น้ำส้มป่อยมีรสเปรี้ยวฝาด ช่วยเพิ่มคุณภาพในการใช้งาน เวลารดน้ำจะทำให้สีน้ำยาหลุดง่ายขึ้น
3. กาวกระถินที่ตั้งไฟอ่อนเติมน้ำนิดหน่อยเคี่ยวจนตัวเม็ดกาวละลายได้ที่แล้ว เติมลงไปในปริมาณไม่มากไม่น้อยเกินไป

ภาพประกอบที่ 3.67 ผงหรรดาล,ผสมน้ำส้มป่อย,ผสมกาวกระถิน

ภาพประกอบที่ 3.68 บด คนให้เข้ากันจนส่วนผสมทั้งหมดละลายเป็นเนื้อเดียวกัน

4. บดและคนให้เข้ากันจนกว่าผงหรรดาลละเอียดเป็นเนื้อเดียวกันทั้งหมด เช็ความหนืดด้วยการดึงให้เป็นเส้นถ้าเส้นน้ำหรรดาลหดยดเป็นเม็ด ต้องเติมกาวเพิ่ม
5. ทดสอบน้ำยาหรรดาลก่อนใช้น้ำหรรดาลที่ผสมใส่โกร่งบดยาแล้วให้ทำการคนนานๆเพื่อให้สีน้ำยาหรรดาลเข้ากันได้เป็นอย่างดีแล้ว ใช้พู่กันจุ่มลงในน้ำยาหรรดาลทดลองเขียนเป็นเส้น ทิ้งไว้รอจนแห้งสนิท ใช้ลูกประคบดินสอพองหรือใช้สำลีเป็นก้อนกลมเล็กๆทดสอบการเช็ด ถูลงบนน้ำยาหรรดาลที่เขียนและทิ้งไว้จนแห้งสนิทแล้วแรงๆ หากน้ำยาหรรดาลหลุดลอกออกมาติดกับสำลีที่เช็ดถูนั้น แสดงว่าน้ำยาหรรดาลนั้นใส่กาวน้อยไปหรือกาวอ่อนไปให้เติมน้ำกาวกระถินเพิ่มลงในโกร่งที่ละน้อยและคนให้เข้ากัน

การใช้ดินสอพองผสมน้ำขัดพื้นรักสมุกเพื่อไม่ให้พื้นมีความมัน เขียนไม่ติด และคายความเค็ม กรดต่างออก

ในขั้นตอนนี้เกิดปัญหาระหว่างการทดลอง เนื่องจากพื้นที่ข้าพเจ้าทำนั้น มีความขรุขระและไม่ได้เรียบเนียนซึ่งข้าพเจ้ามีความประสงค์ที่จะให้เป็นเช่นนี้อยู่แล้ว การขัดพื้นด้วยดินสอพองนั้นจึงทำให้เข้าไปอุดร่องและล้าไม่ออกจึงทำให้ต้องแก้ปัญหา ด้วยการทดลองเขียนหรรดาลัยโดยไม่ต้องขัด ก็สามารถทำได้ ด้วยการข้ามขั้นตอนนี้ไป

ภาพประกอบที่ 3.69 ขัดกระดานด้วยดินสอพอง

ภาพประกอบที่ 3.70 ขัดกระดานด้วยดินสอพอง

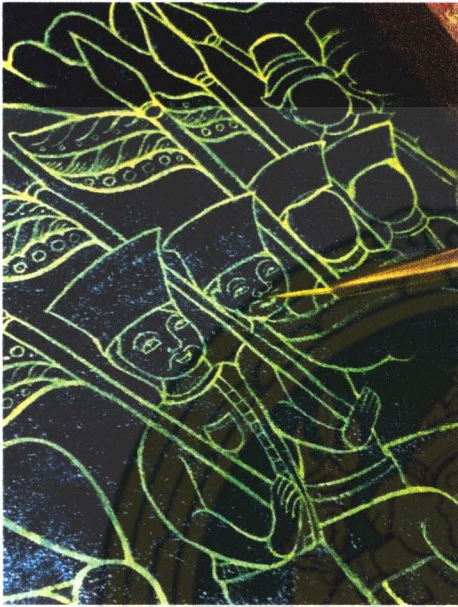

ภาพประกอบที่ 3.71 ขัดกระดานด้วยดินสอพอง

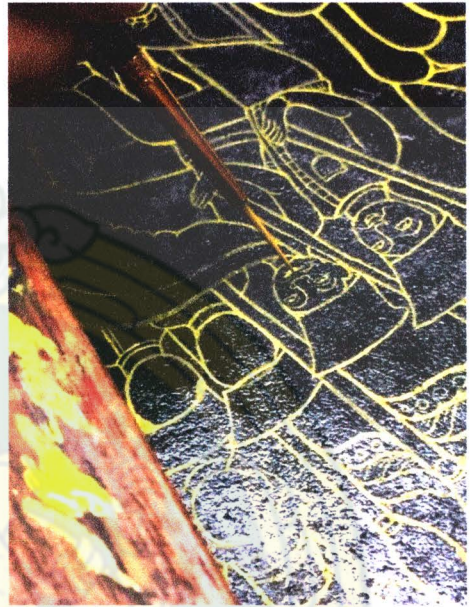
ภาพประกอบที่ 3.72 ขัดกระดานด้วยดินสอพอง

3.8.4 ขั้นตอนการเขียนลายรดน้ำ

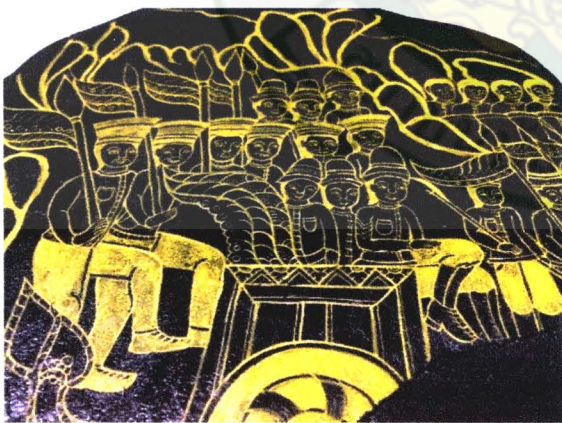
1. การเขียนเส้นด้วยพู่กันนั้นเมื่อผสมจนเข้ากันแล้วต้องทดสอบการเขียนดูว่าเส้นเป็นอย่างไร ให้ออกแล้วหลุดไหม ถ้าหลุดให้เติมกาวกระถินลงไป แต่ถ้ามีความหนืดเกินไปให้เติมน้ำส้มป่อยเพื่อเป็นตัวทำละลายให้เขียนได้ง่ายขึ้น เมื่อทดสอบเสร็จแล้วก็เขียนลายรดน้ำได้

ภาพประกอบที่ 3.73 การเขียนพู่กัน

ภาพประกอบที่ 3.74 การเขียนพู่กัน

ภาพประกอบที่ 3.75 การเขียนพู่กัน

ภาพประกอบที่ 3.76 การเขียนพู่กัน

ภาพประกอบที่ 3.77 การเขียนหรรดาล

ภาพประกอบที่ 3.78 การเขียนหรรดาล

ภาพประกอบที่ 3.79 การเขียนหรรดาล

2. เมื่อเขียนเสร็จแล้วขั้นตอนต่อไปคือการเช็ดรัก รักที่จะนำมาเช็ดนั้น ควรนำไปเคี่ยวด้วยความร้อนจากไฟปานกลางเพื่อไล่ความชื้นออกให้หมด เราเรียกยางรักนี้ว่า “รักน้ำเกลี้ยง” ส่วนผ้าที่จะนำมาเช็ดรักนั้น ใช้ผ้ามองตากูร์หรือผ้าที่มีความมันและไม่มีขนแตะรักน้ำเกลี้ยงที่ละเล็กละน้อยแล้วเช็ด ๓ ให้ทั่วทั้งภาพที่เราเขียน

ภาพประกอบที่ 3.80 การเช็ดรัก

ภาพประกอบที่ 3.81 การเช็ดรัก

ภาพประกอบที่ 3.82 การถอนรัก

ภาพประกอบที่ 3.83 การถอนรัก

2. เมื่อเราเช็ดถูรักน้ำเกลี้ยงจนทั่วแล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นการ “ถอนรัก” ให้ใช้ผ้าเนื้อเดิมในส่วนที่สะอาดอยู่ เช็ดถอนรักที่ได้ทาไว้จนทั่ว เป็นการถอนออกให้เหลือความหนืดเพียงเล็กน้อยเพื่อเตรียมปิดทอง ในการถอนรักนั้นเมื่อเราทำการถอนรักออกจนน้อยเกินไป คือเหลือความหนืดไว้มากเกินไป เมื่อปิดทองแล้วจะทำให้ทองนั้นจม ไม่มีความเปล่งปลั่ง แต่ถ้าทำการถอนรักออกให้มีความหนืดน้อยกำลังพอดี ทองที่ปิดลงไปก็จะเกิดความวาวและเปล่งปลั่งสวยงาม

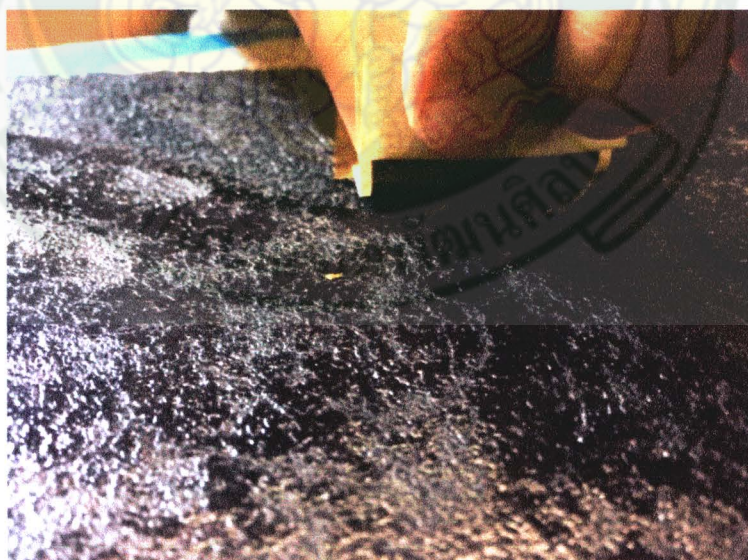

ภาพประกอบที่ 3.84 การถอนรัก

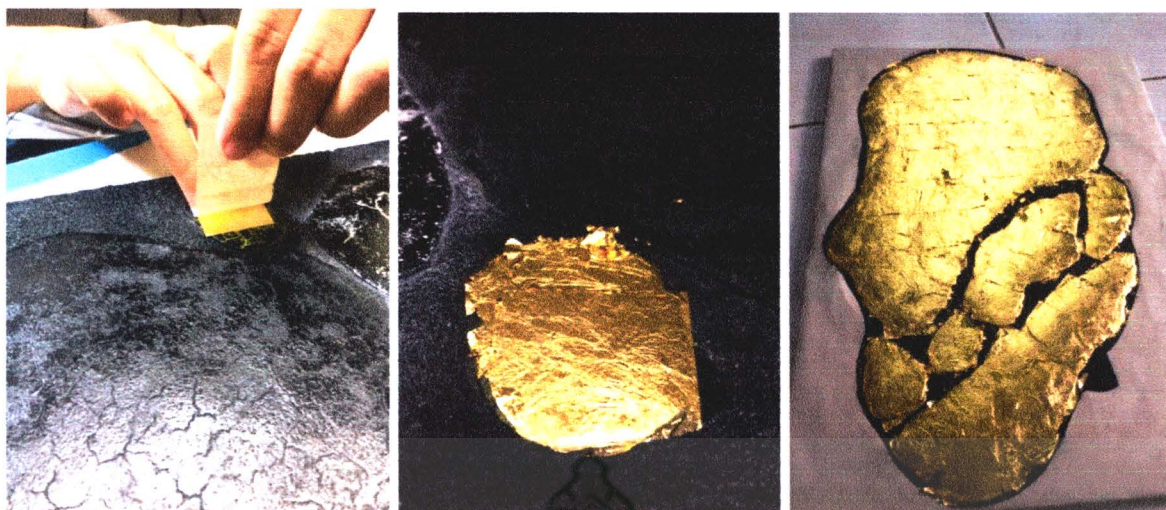

ภาพประกอบที่ 3.85 การถอนรัก

4. เมื่อเช็ดรัก ถอนรักเสร็จแล้ว ทำการปิดทอง ใช้นิ้วกดให้ทองติดเบาๆให้ทั่วแล้วนำไปรดน้ำ โดยการเปิดน้ำให้ไหลผ่านใช้สำลีสืบและถูเบาๆเพื่อให้ส่วนที่ไม่ต้องการหลุดออกไปพร้อมน้ำ นี่ก็คือขั้นตอนสุดท้ายของเทคนิคลายรดน้ำ

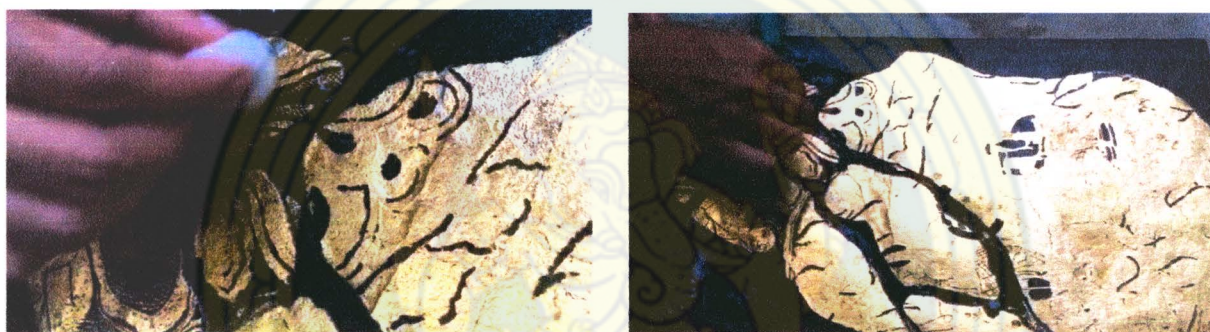

ภาพประกอบที่ 3.86 การแปะทอง

ภาพประกอบที่ 3.87 การแปะทอง

5. แปะทองเสร็จแล้วนำไปรดน้ำ

ภาพประกอบที่ 3.88 การรดน้ำ

3.8.5 ปัญหาที่เกิดจากการสร้างสรรค์ผลงานวิจัย

ปัญหาที่พบก่อนการทำวิจัยสร้างสรรค์ชุดนี้ คือเรื่องกระบวนการขั้นตอนที่ต้องอาศัยเวลา ซึ่งข้าพเจ้าทราบอยู่แล้วว่าการทำงานนั้นต้องใช้เวลาที่ค่อนข้างนานและตัวแปรที่สำคัญอีกหนึ่งอย่างคือสภาพอากาศ มีผลในการวิจัยเรื่องของความชื้นในสภาพอากาศ

พื้นรักสมุก เนื่องจากเป็นผลงานวิจัยสร้างสรรค์ แนวความคิดจากผลงานข้าพเจ้าอยากทดลองเทคนิคลายรดน้ำบนพื้นผิวที่เหมือนการหลุดร่อนและขรุขระ อาจมีความแตกต่างไปจากกระบวนการดั้งเดิมอยู่บ้าง เป็นบางส่วนซึ่งถือว่าเป็นการทดลองวิจัยและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานไปพร้อมกัน

3.8.6 การแก้ปัญหาในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัย

เมื่อทราบว่าผลงานวิจัยผ่าน ข้าพเจ้าได้วางแผนเพื่อที่จะหาข้อมูลเพิ่มเติมในกระบวนการและขั้นตอนให้กระชับที่สุด จึงทำเริ่มพื้นรักไปพร้อมกันทุกชิ้น เพื่อให้อยู่ในแผนที่วางไว้ให้เสร็จทันเวลา

ในขั้นตอนนี้เกิดปัญหาระหว่างการทดลอง เนื่องจากพื้นรักที่ข้าพเจ้าทำนั้น มีความขรุขระมากและไม่ได้เรียบเนียน ซึ่งข้าพเจ้ามีความประสงค์ที่อยากให้เป็นเช่นนี้อยู่แล้ว การขัดพื้นด้วยดินสอพองจึงทำให้เข้าไป

อุดรช่องและล้างไม่ออก ทำให้ต้องแก้ปัญหาด้วยการทดลองเขียนหรรดาลเลยโดยที่ไม่ต้องขัดเลย แต่พื้นต้องมี สะอาดมากก่อนเขียน ก็สามารถทำได้ด้วยการข้ามขั้นตอนนี้ได้เช่นกัน

การแก้ปัญหา การลบ การซ่อม

ภาพประกอบที่ 3.89 ลบลายเส้นหรรดาล

ในขั้นตอนการเขียนหรรดาลนั้น ตามปกติแล้ววิธีการลบเส้นหรรดาลที่เกิดจากการเขียนที่ผิดพลาดออก ไม่ว่าเราจะใช้น้ำเปล่าหรือน้ำส้มป่อยเพื่อลบออก ในพื้นสมุกเรียบทั่วไปก็ใช้จะดินสอพองที่เกรอะแฉะน้ำไว้นำมา ขัดในส่วนนั้น เพื่อล้างความเค็มความเป็นกรดต่างออก การเขียนเส้นหรรดาลแก้ไขถึงจะติดบนพื้นเหมือนเดิม ซึ่ง การขัดด้วยดินสอพองนั้นทำให้พื้นไม่มันและเขียนติดนั่นเอง

แต่ในส่วนของพื้นที่ข้าพเจ้าได้วิจัยนั้นไม่สามารถขัดได้ จึงทดลองใช้คัตเตอร์ลบด้วยน้ำส้มป่อยเช็ดส่วนที่ไม่ต้องการออกแล้ว และลองเขียนเส้นหรรดาลลงไปใหม่ เส้นก็ยังติดอยู่และไม่มีความมันของพื้นสมุก จึงเป็น ความรู้ใหม่ที่ได้จากการทำวิจัยครั้งนี้

บทที่4

การวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์

งานวิจัยสร้างสรรค์หัวข้อ “ความงามจากร่องรอยของอดีต” นั้นเกิดขึ้นด้วยความอยากรู้และอยากรทดลองเทคนิคที่ต่างออกไปจากการทำพื้นดินสอพอง แต่ด้วยเนื้อหาและรูปแบบในการทำงานที่ผ่านมาข้าพเจ้าได้สร้างสรรค์ผลงานด้วยการทำพื้นกาวเม็ดมะขามผสมกับดินสอพองและเขียนสีฝุ่นตามรูปแบบที่เรากำหนด แต่ในการทำวิจัยครั้งนี้ข้าพเจ้ามีความสนใจและอยากรทดลองกระบวนการทำพื้นเป็นพื้นรักสมุกเทคนิคลายรดน้ำว่าจะออกมาเป็นเช่นไร ทั้งแนวความคิดและเทคนิคสามารถเขียนในรูปแบบงานสร้างสรรค์เฉพาะตนของข้าพเจ้าได้หรือไม่ นำมาซึ่งการวิเคราะห์และแก้ปัญหาในผลงานวิจัยดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ผลงานโดยรวม

4.1.1 เรื่องราว ภาพต้นแบบจากภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดบ้านเหมืองแพร์อันมีเรื่องราว วิถีชีวิตและพุทธศาสนา

4.1.2 เนื้อหา ข้าพเจ้านำเสนอเนื้อหาในเรื่องของเวลา การหลุตร้อนผุกร่อนของผนัง สถาปัตยกรรมฝาผนังที่ลบเลือนไปมาก บางผนังแทบจะไม่เหลือให้เห็นแล้ว ข้าพเจ้ามองเรื่องราวที่เขากำลังเล่าเรื่อง และพยายามปะติดปะต่อ จินตนาการไปต่างๆนาๆ ทำให้มองเห็นความงามของร่องรอยที่ยังสี และทองคำเปลว ให้เราเห็นบางๆอยู่ การหลุตร้อนของชั้นปูนจากชั้นแรกไปจนถึงชั้นบนสุด และคงเหลือรูปทรงของเส้น สี รัก ทอง ที่สร้างความประทับใจ นำมาซึ่งนำเสนอผลงานวิจัยสร้างสรรค์ในรูปแบบเทคนิคลายรดน้ำด้วยการทำพื้นรักสมุก ชุดนี้

4.1.3 การแสดงออก ด้วยผลงานสร้างสรรค์จากเทคนิคการเขียนลายรดน้ำ พื้น“รักสมุก”ที่เป็นวัสดุจากธรรมชาติ กระบวนการและขั้นตอนทำพื้นแบบโบราณ

4.2 วิเคราะห์ทัศนธาตุ

ในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยชุดนี้ ข้าพเจ้าได้กำหนดรูปทรงขึ้นมากเอง โดยการรวบรวมข้อมูลที่เราได้จากการลงพื้นที่ การกำหนดกลุ่มก้อนที่จะเขียนภาพลงไป และปล่อยพื้นที่ว่างเป็นบางช่วงเพื่อบรรยากาศให้เป็นจุดเด่นมากขึ้น

ภาพประกอบที่ 4.90 ร่องรอยการหลุดร่อน

ภาพประกอบที่ 4.91 พื้น“รักสมุก”

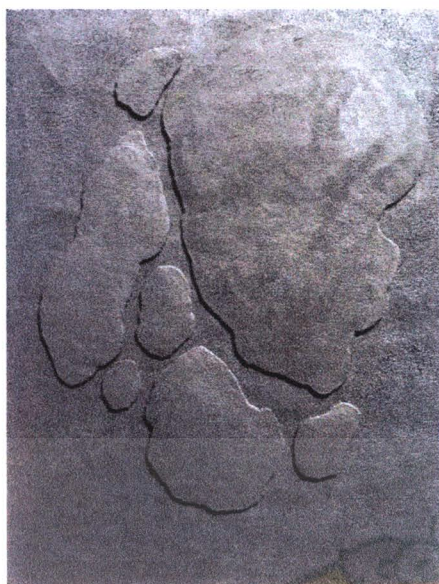
ภาพประกอบที่ 4.92 พื้น“รักสมุก”

ภาพประกอบที่ 4.93 พื้น“รักสมุก”

ภาพประกอบที่ 4.94 พื้น“รักสมุก”

ภาพประกอบที่ 4.95 พื้น“รักสมุก”

ภาพประกอบที่ 4.96 พื้น“รักสมุก”

4.2.1 เส้น

เส้นในงานมีความสำคัญมาก เพราะเส้นสามารถนำสายตาเราไปทั่วทั้งภาพ งานลายรดน้ำก็มีการใช้เส้นเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นบรรยากาศและน้ำหนักก็จากเส้นทั้งนั้น

ภาพประกอบที่ 4.97 ลวดลายจากเส้นหาดาล

ภาพประกอบที่ 4.98 ลวดลายจากเส้นหาดาล

4.2.2 รูปทรง

กำหนดรูปทรง และจัดวางตามแนวคิดสร้างสรรค์

ภาพประกอบที่ 4.99 รูปทรง

ภาพประกอบที่ 4.100 รูปทรง

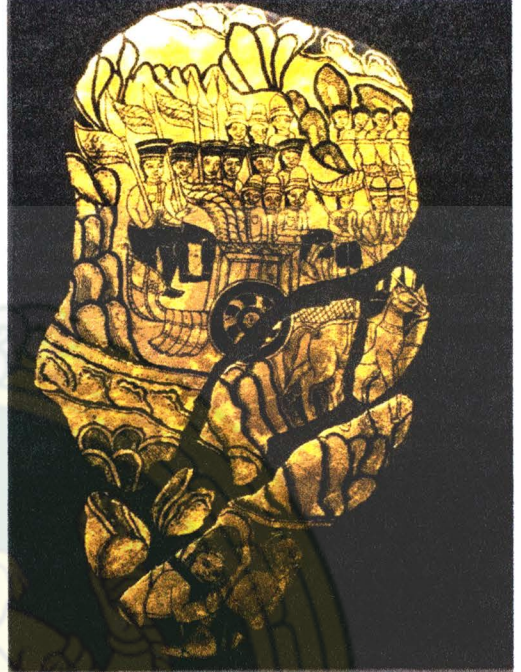
ภาพประกอบที่ 4.101 รูปทรงตัดทอน

ภาพประกอบที่ 4.102 รูปทรงตัดทอน

4.2.3 สีและน้ำหนักร

ข้าพเจ้าใช้เส้นสีเหลืองจากกระดาษให้เกิดน้ำหนักด้วยการกลับค่าน้ำหนักให้มี อ่อน กลาง แก่ แล้วใช้ทองคำเปลวปะ แต่ทองคำเปลว นั้นให้น้ำหนักมีความแบน จึงต้องใช้เส้นช่วยให้เกิดน้ำหนัก

ภาพประกอบที่ 4.103 ภาพเขียนกระดาษ

ภาพประกอบที่ 4.104 ภาพปะทองคำเปลวเสร็จสมบูรณ์

4.2.4 พื้นผิว

พื้นผิวในงานวิจัยสร้างสรรค์ชุดนี้ ข้าพเจ้าทำพื้นผิวสองลักษณะ คือหยาบและเรียบ เพราะต้องการนำเสนอกระบวนการและขั้นตอนแบบเปลี่ยๆให้ได้เห็นขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน พื้นผิวที่หยาบนั้นข้าพเจ้ากรองแบบหยาบซึ่งมีข้อดีในการยึดเกาะของชั้นที่สูงกว่าไม่ให้ผุกร่อนและหลุดร่อนได้

ภาพประกอบที่ 4.105 สวมก

ส่วนพื้นผิวเรียบ ใช้การกรองสองครั้งและผสมกับดินสอพองเพิ่ม เพื่อจะได้พื้นผิวที่เรียบมากขึ้น

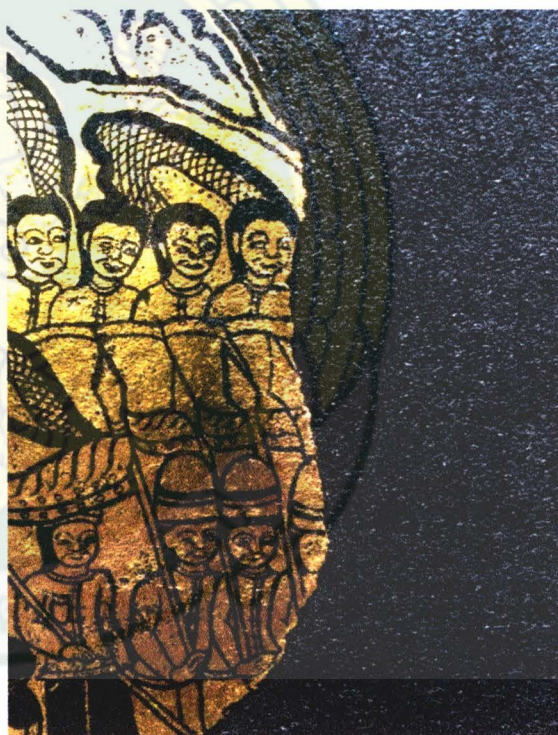
ภาพประกอบที่ 4.106 ภาพพื้นสมุก

ภาพประกอบที่ 4.107 ภาพพื้นสมุก

ภาพประกอบที่ 4.108 ลายรดน้ำบนพื้นรักสมุก

ภาพประกอบที่ 4.109 ลายรดน้ำบนพื้นรักสมุก

4.2.5 ที่ว่าง

ในผลงานข้าพเจ้าปล่อยพื้นที่ว่างให้มีสัดส่วนน้อยกว่ารูปทรง แสดงถึงพื้นที่ว่างที่ภาพเหล่านี้มีการหลุดร้อนออกไป คงเหลือความสมบูรณ์ที่ไม่ใช่พื้นที่ว่างไว้ เพื่อให้เห็นถึงเรื่องราวที่อยู่บนรูปทรงได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ภาพประกอบที่ 4.110 พื้นที่ว่าง

ภาพประกอบที่ 4.111 พื้นที่ว่าง

4.2.6 วิเคราะห์การจัดวางองค์ประกอบ

การจัดวางองค์ประกอบในผลงานวิจัยชุดนี้ ข้าพเจ้าใช้รูปทรงเป็นหลักในการกำหนดรูปแบบภาพรวม ในผลงาน จะเห็นได้ว่ามีรูปทรงที่มีขนาดใหญ่เป็นประธานจุดเด่นในงาน และมีรูปทรงที่มีเล็กกลาง รายล้อมอยู่รอบๆองค์ประธาน ซึ่งแรงบันดาลใจของรูปทรงเหล่านี้มาจากการหลุดร้อนในภาพจิตรกรรมฝาผนัง

ภาพประกอบที่ 4.112 ภาพผลงานชิ้นที่ 1

ภาพประกอบที่ 4.113 ภาพผลงานชิ้นที่ 2

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยและงานสร้างสรรค์ในหัวข้อ “ความงามจากร่องรอยของอดีต” การศึกษาร่องรอยที่เกิดจากการหลุดร่อนของภาพจิตรกรรมฝาผนังและจิตรกรรมลายรดน้ำ ขึ้นปูนจากชั้นแรกไปจนถึงชั้นบนสุดนั้น และทดลองการทำพื้นแบบโบราณที่เรียกว่า “รักสมุก” ด้วยวัสดุจากธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความงามที่เกิดจากร่องรอยของภาพจิตรกรรมฝาผนังและลายรดน้ำที่ลบเลือนและหลงเหลือร่องรอยเพียงบางส่วน นำมาพัฒนาแนวความคิด เป็นที่มาในการนำเสนอผลงานวิจัยสร้างสรรค์ในรูปแบบเทคนิคลายรดน้ำด้วยการทำพื้นรักสมุกชุดนี้

ผลงานสร้างสรรค์ของข้าพเจ้าที่ผ่านมาเน้นใช้เทคนิคการทำรองพื้นด้วยกาวเม็ดยะขามดินสอพองบนไม้ แต่ในการทำวิจัยสร้างสรรค์ชุดนี้ ข้าพเจ้าเปลี่ยนเทคนิคและกระบวนการวิธีการทำงานต่างไปจากเดิม ด้วยการทำพื้นจาก “รักสมุก” บนไม้ และเขียนเป็นผลงานลายรดน้ำ ซึ่งทั้งสองเทคนิคนี้มีความแตกต่างกันที่วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ ขั้นตอน และวิธีการ แต่สิ่งที่เหมือนกันคือเป็นวัสดุจากธรรมชาติ แต่ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในส่วนที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สำหรับตัวข้าพเจ้าเองมองว่า ทั้งสองเทคนิคนี้มีความสอดคล้องและตอบสนองต่อแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานของข้าพเจ้าได้ ข้าพเจ้าเห็นถึงคุณค่าความงามของภาพจิตรกรรมที่ยังคงหลงเหลืออยู่ อยากเก็บเรื่องราวเหล่านั้น เพื่อบันทึกไว้ด้วยกระบวนการทำงานที่มีความพิถีพิถันในทุกขั้นตอน ใช้เวลาค่อนข้างนาน อีกทั้งวัสดุที่ค่อนข้างหายากและสภาพอากาศที่มีความชื้น ทำให้ต้องวางแผนการทำงานอย่างรอบคอบเพื่อผลงานวิจัยและสร้างสรรค์ในเล่มนี้

ภูมิปัญญาจากครูช่าง การถ่ายทอด สืบสาน จนมาถึงลูกหลานนั้น เป็นความรู้จากรุ่นสู่รุ่น มีกระบวนการขั้นตอนที่ต้องอาศัยความอดทน อาศัยเวลาเป็นตัวกำหนด อาศัยมีใจรักจึงทำออกมาด้วยความประณีตสวยงามและยังมีคุณค่าในทางศิลปกรรมไทยอีกด้วย ข้าพเจ้าได้นำภูมิปัญญาจากครูช่างมาพัฒนาสร้างสรรค์เป็นผลงานเฉพาะตนด้วยหวังว่าภูมิปัญญาเหล่านี้จะไม่หายไปไหน อีกทั้งยังได้อนุรักษ์กระบวนการขั้นตอนการทำไม่ให้สูญหายไป

ข้อเสนอแนะ

จากการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยชุดนี้ทำให้ข้าพเจ้าได้ความรู้จากการทำงานลายรดน้ำบนพื้นรักสมุก เข้าใจและแก้ปัญหาในกระบวนการทำพื้น เป็นข้อดีของปัญหาที่พบเจอ เพราะสามารถนำไปต่อยอดแนวความคิดและมีแรงบันดาลใจในการทดลองสร้างสรรค์ด้วยเทคนิคใหม่ๆ เพื่อพัฒนาการวิจัยของตนเองในครั้งต่อไป

บรรณานุกรม

ฉลอง ฉัตรมงคล. “ความรู้ด้านการทำลายรดน้ำแบบโบราณ” กลุ่มงานช่างเขียนและช่างลายรดน้ำ
สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

ศิลปวิชัย บุญยพรภวิชัย. 2558. หนังสือ “สมุดภาพลายรดน้ำ” เล่ม๑ .โครงการสำรวจตู้พระธรรม
ทั่วไทย ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : บริษัท โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์ จำกัด
หนังสือ “ต้นไม้ลายทอง”

ศิลปวิชัย บุญยพรภวิชัย. 2558. หนังสือ “สมุดภาพลายรดน้ำ” เล่ม๒ .โครงการสำรวจตู้พระธรรม
ทั่วไทย ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : บริษัท โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์ จำกัด

เศรษฐมนตร์ กาญจนกุล. 2540. หนังสือ “ต้นไม้ลายทอง”. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ดีแอลเอส

สนั่น รัตนะ. 2543-2547. หนังสือ “โครงการศึกษาค้นคว้าวิจัยลายรดน้ำ” .ข้อมูลทางบรรณานุกรม
ของหอสมุดแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยช่างศิลป์. สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

แหล่งข้อมูลทางเว็บไซต์

สนั่น รัตนะ. 2559 หนังสือ “แลรัก” ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน). จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา : บริษัท หล่อแอนดเล้ง พับลิชชิ่ง จำกัด

โครงการวิจัยและงานสร้างสรรค์ จินตนาการจากความต่างของสภาพแวดล้อม (Imagination from
Difference of The Environment) ผู้วิจัยและสร้างสรรค์ กานต์ชลี สุขสำราญ

<http://cfasp.bpi.ac.th/research/kanchalee%20research1.pdf>

งานปั้นรักสมุก

http://changsipmu.com/sculpting_p07.html

จันทนา แจ่มทิม

<https://www.facebook.com/chantana.chamtin/about>

แหล่งข้อมูลการลงพื้นที่

วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี

วัดพระเมรุราชิกการามวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วัดระฆังโฆสิตารามวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

สัมมนาวิชาการ ศึกษาयरักเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ประวัติผู้วิจัยและสร้างสรรค์

ชื่อ ปานทิพย์ พัฒนชนม์
เกิด 12 มีนาคม 2523 จ.เลย
ที่อยู่ บ้านเลขที่ 110/232 ม.ชัยพฤกษ์2 ซ.คุ้มเกล้า12 แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี
กรุงเทพฯ 10510. โทร 09-6465-1196

ประวัติการศึกษา

- 2544 ประกาศนียบัตรวิชาชีพ - ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยช่างศิลป์ กรมศิลปากร
- 2545 ปริญญาตรี ครุศาสตร์บัณฑิต (ศิลปศึกษา) มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
- 2548 ปริญญาโท ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ภาควิชาศิลปกรรม สาขาทัศนศิลป์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ประวัติการทำงาน

ปัจจุบันเป็นอาจารย์ ที่วิทยาลัยช่างศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ประวัติการแสดงผลงาน

- 2558 -นิทรรศการเดี่ยว “ศรัทธา”. โดยจัดแสดงระหว่างวันที่2ตุลาคม-3พฤศจิกายน 2558 ณ. เซียนยอดหล้า หอศิลป์ริมถนน. จ.นนทบุรี
- 2558 -นิทรรศการ “ศิลปกรรมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบ 60 พรรษา ภาควิชาศิลปกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- 2559 -นิทรรศการศิลปกรรมเทิดพระเกียรติเพื่อน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช “แรงบันดาลใจจากหลักการทรงงานและพระอัจฉริยภาพในรัชกาลที่ ๙” โดยจัดแสดงระหว่างวันที่ 9-29 ธันวาคม 2559 ณ. วิทยาลัยช่างศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม.
- 2560 -“จิตรกรรมฝาผนังพระที่นั่งทรงธรรม โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช”. สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร.
- 2561-2562 -นิทรรศการกลุ่ม “ครูช่างไทย”คณาจารย์ภาควิชาศิลปไทย -วิทยาลัยช่างศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม โดยจัดแสดงระหว่างวันที่18 ธันวาคม

- 2561-13 มกราคม 2562 ณ.ห้องนิทรรศการ 2 ชั้น 1 หอศิลป์จามจุรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2562 -นิทรรศการ “ภูมิรมณีย์” ใน โครงการศึกษา สร้างสรรค์ผ้าพระเวสร่วมสมัย โดยใช้เทคนิคสีฝุ่นโบราณ กลุ่มจิตรกรไทย.โดยจัดแสดงระหว่างวันที่ 6-11 สิงหาคม 2562 ณ. หอศิลป์ ทวี รัชนิกร จ.นครราชสีมา
- 2562 -นิทรรศการ “ภูมิรมณีย์” ใน โครงการศึกษา สร้างสรรค์ผ้าพระเวสร่วมสมัย โดยใช้เทคนิคสีฝุ่นโบราณ กลุ่มจิตรกรไทย.โดยจัดแสดงระหว่างวันที่ 15-31 สิงหาคม 2562 ณ. วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานี จ.อุบลราชธานี
- 2562 -นิทรรศการ “ภูมิรมณีย์” ใน โครงการศึกษา สร้างสรรค์ผ้าพระเวสร่วมสมัย โดยใช้เทคนิคสีฝุ่นโบราณ กลุ่มจิตรกรไทย. โดยจัดแสดงระหว่างวันที่ 12-24 พฤศจิกายน 2562 ณ.หอศิลป์กรุงเทพ กรุงเทพมหานคร
- 2562 -นิทรรศการ “ภูมิรมณีย์” ใน โครงการศึกษา สร้างสรรค์ผ้าพระเวสร่วมสมัย โดยใช้เทคนิคสีฝุ่นโบราณ กลุ่มจิตรกรไทย. เดือนธันวาคม 2562 ณ. หอศิลป์สงขลา จ.สงขลา
- 2562 -นิทรรศการ “ภูมิรมณีย์” ใน โครงการศึกษา สร้างสรรค์ผ้าพระเวสร่วมสมัย โดยใช้เทคนิคสีฝุ่นโบราณ กลุ่มจิตรกรไทย.โดยจัดแสดงระหว่าง เดือน มกราคม 2563 ณ. หอศิลป์ปริมาน จ.น่าน
- 2562 -นิทรรศการ “THE COOPERATION EXHIBITION 2019” ศิลปกรรมร่วมสมัย ไทย-เวียดนาม ณ.หอศิลป์วังหน้า
- 2562 -นิทรรศการ “ทัศนศิลป์ เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10
- 2562 -“Baramee of Art Charity 1st” โครงการเชิญศิลปินมอบผลงานศิลปะ เพื่อมอบรายได้ทั้งหมดให้มูลนิธิหอธรรมพระบารมี จ.ฉะเชิงเทรา สำหรับดำเนินงานด้านศิลปะเป็นสาธารณะ ประจำปี พ.ศ. 2562
- 2563 - นิทรรศการ “แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมระหว่างสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และมหาวิทยาลัยโทยามา” Bunditpatanasipa Institute Exchange Exhibition with University of Toyama School of Art and Design 2020
- 2563 -“เรียนรู้อยู่กันไป Covid-19” นิทรรศการ “โครงการศิลปินร่วมสมัย สู้ภัยโควิด ด้วยจิตสำนึก (สาขาทัศนศิลป์)”สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม โดยจัดแสดงระหว่างวันที่ 30 ตุลาคม - 30 ธันวาคม 2563 ณ.หอศิลป์ร่วมสมัยราชดำเนิน

- 2563 -นิทรรศการเดี่ยว “Space & Time” พื้นที่ – เวลา”โดยจัดแสดงระหว่างวันที่ 6 พฤศจิกายน - 25 พฤศจิกายน 2563ณ.ห้องนิทรรศการ 2 ชั้น 1 หอศิลป์จามจุรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2563-2564 -“รอย – เวลา” นิทรรศการ “๒ ทศวรรษ จิตรกรไทย” โดยการจัดแสดงผลงานของ ศิลปิน กลุ่มจิตรกรไทย แสดงถึงพัฒนาการการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมไทยร่วมสมัย จากอดีตถึงปัจจุบัน โดยจัดแสดงระหว่างวันที่ 25 ธันวาคม 2563 – 14 กุมภาพันธ์ 2564 พื้นที่4ชั้น ณ. หอศิลป์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
- 2564 -นิทรรศการ “Arte Laguna Prize” Invitation to exhibit at The Caudan Arts Centre in Mauritius ที่ Caudan Waterfront, Port Louis 11307, ณ.ประเทศ Mauritius โดยจัดแสดงระหว่างวันที่ 15 กรกฎาคม-14 สิงหาคม 2564
- 2564 -ได้รับการคัดเลือกผลงานจากงานประกวด “Arte Laguna Prize” และแสดงผลงาน ที่ เมืองเวนิส ณ.สาธารณรัฐอิตาลี “ Arte Laguna Prize Venice 2020/21” THE EVENTFUL AUTUMN OF ARTE LAGUNA PRIZE: ON OCTOBER 2 THE DOUBLE EXHIBITION OPENS AT THE ARSENALE OF VENICE the exhibition becomes biennial and presents the finalists of the 14th and 15th edition at Venice Italy date: 2 to 24 October 2021

ภาคผนวก

ฉบับแก้ไขครั้งที่ ๒๒

แบบประเมินผลงานสร้างสรรคกับสมบุรณ์
ฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ชื่อผู้วิจัยและงานสร้างสรรค์ ปานทิพย์ พินธุวานันท์

สังกัด วิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ชื่อเรื่อง ความหมายของวรรณคดี

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ☒ ในช่องระดับคุณภาพ โดยพิจารณาตามเกณฑ์ ดังนี้

๕	ดีมาก	มีระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม	(ร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป)
๔	ดีมาก	มีระดับคุณภาพ ดีมาก	(ร้อยละ ๖๐-๘๐)
๓	ดีมาก	มีระดับคุณภาพ ดี	(ร้อยละ ๔๐-๖๐)
๒	ดีมาก	มีระดับคุณภาพ พอใช้	(ร้อยละ ๒๐-๔๐)
๑	ดีมาก	มีระดับคุณภาพ ควรปรับปรุง	(ต่ำกว่าร้อยละ ๒๐)

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	มากที่สุด ๕	มาก ๔	ปานกลาง ๓	น้อย ๒	น้อยที่สุด ๑
๑. การเขียนบทนำ					
๑) นำเสนอให้เห็นความสำคัญในการสร้างสรรคผลงาน	☒				
๒) แสดงให้เห็นประโยชน์ของงานสร้างสรรคผลงาน		☒			
๒. วรรณกรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง					
๑) ความเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค		☒			
๒) ความสามารถในการวิเคราะห์วรรณกรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง		☒			
๓) ความสามารถในการใช้ประโยชน์จากวรรณกรรมแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง		☒			
๓. วิธีการดำเนินการงานสร้างสรรค					
๑) ความเหมาะสมของกระบวนการสร้างสรรคผลงาน	☒				
๒) ความเหมาะสมของเครื่องมือ เทคนิค และวิธีการของงานสร้างสรรคผลงาน	☒				
๔. การวิเคราะห์งานสร้างสรรค					
๑) เป็นไปตามวัตถุประสงค์การสร้างสรรค		☒			
๒) ความเหมาะสมของการนำเสนอผลการวิเคราะห์		☒			
๓) ความชัดเจนในการนำเสนอผลการวิเคราะห์		☒			

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	มากที่สุด ๕	มาก ๔	ปานกลาง ๓	น้อย ๒	น้อยที่สุด ๑
๕. การสรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ					
๑) ความเหมาะสมของประเด็นที่อภิปราย		☒			
๒) การใช้หลักฐานและเหตุผลประกอบการอธิบาย			☒		
๓) ความกระชับในการอธิบาย			☒		
๔) ความเหมาะสมในการเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์	☒				
๖. ความถูกต้องในการเขียนและการพิมพ์					
๑) การใช้ภาษา วรรคตอน อักษร และภาษาสแลงในเนื้อหา	☒				
๒) ความถูกต้องของการพิมพ์รวมรายการ	☒				

ขอสรุปคุณภาพโดยรวมของการวิจัย

☒ ดีเยี่ยม

☐ ดีมาก

☐ ดี

☐ พอใช้

☐ ควรปรับปรุง

เขียนโดยผู้ประเมิน
ศาสตราจารย์ ดร. ปานทิพย์ พินธุวานันท์ (นางสาว ปานทิพย์ พินธุวานันท์)
ผอ. วิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ชื่อ
นางสาว ปานทิพย์ พินธุวานันท์
วันที่ 19 ธ.ค. 64